Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Автотранспортне страхування: сутність, види та напрями удосконалення за матеріалами ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА»

Рівень вищої освіти бакалавр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і назва спеціальності

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Назва

КВРФБС.019272.01.04.00

Виконав студент IV курсу група ФБС-19-1 _____ Артем ВЕНДЕРА
Шифр Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник канд. екон. наук, доцент _____ Леся МАТВІЙЧУК
Науковий ступінь, звання Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Нормоконтролер _____ _____
Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

До захисту допускаю:
Завідувач кафедри ФБСС _____ Ніла ХРУЩ
Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

____ _____ 2023 р.

Хмельницький 2023

Зміст

Вступ 5
1 Теоретико-методичні засади автотранспортного страхування 7
1.1 Економічна сутність, форми та види автотранспортного страхування 7
1.2 Ризики в автотранспортному страхуванні та методи їх оцінки 15
2 Аналітико-практичні аспекти автотранспортного страхування 23
2.1 Аналіз вітчизняного ринку автотранспортного страхування та фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» за 2020-2022 роки 23
2.2 Напрями удосконалення страхових послуг у сфері автотранспортного страхування ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» 41
Висновки 52
Список використаних джерел 56
Додатки 61

Вступ

Трансформація вітчизняної системи економічних відносин, соціальні перетворення та глобалізаційні тенденції, що нині відбуваються в Україні, породжують необхідність особливого ставлення до розв'язання проблем страхового захисту фізичних та юридичних осіб, страхового відшкодування в транспортній галузі, які спонукають до пошуку та впровадження дієвих методів та інструментів. Враховуючи інтенсивності дорожнього руху, зростання кількості автомобілів на автошляхах України, велику кількість дорожньо-транспортних пригод, зростання кількості потерпілих та нещасних випадків, підвищення рівня матеріальної відповідальності фізичних осіб та господарюючих суб'єктів за наслідки своїх дій, нанесення втрат економіці, особливої актуальності набувають дослідження сучасних аспектів розвитку ринку автотранспортного страхування та подальшого його розвитку.

Теоретичні та практичні аспекти автотранспортного страхування є об'єктом досліджень таких вчених як: В. Базилевич, О. Гаманкова, Р. Пікус, С. Осадець , Т. Яворська, Н. Приказюк, Т. Моташко та ін. Враховуючи значний науковий доробок вчених, варто зазначити, що питання функціонування автотранспортного страхування в умовах воєнного стану та трансформації страхового законодавства постають по новому та вимагають подальшого наукового дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретико-методичних положень і практичних підходів до організації автотранспортного страхування.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

– визначити сутність, структуру та специфіку автотранспортного страхування;

– систематизувати види та форми автотранспортного страхування;

– дослідити методи аналізу ризику в автотранспортному страхуванні;

– проаналізувати сучасний стан розвитку вітчизняного ринку автотранспортного страхування;

– визначити напрями удосконалення автотранспортного страхування в розрізі основних страхових продуктів.

Об’єктом кваліфікаційної роботи є автотранспортне страхування.

Предмет дослідження є теоретико-методичні аспекти та практичні рекомендації щодо організації автотранспортного страхування.

Методи дослідження. У ході дослідження використовувалися загальнонаукові методи аналізу та синтезу для визначення сутності та структури автотранспортного страхування; табличний – для узагальнення показників діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА»; графічний – для покращення сприйняття одержаних результатів аналізу показників розвитку ринку автострахування та діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА».

Практична значимість результатів у тому, що запропоновані рекомендації та розрахунки можуть бути використані страховими компаніями для удосконалення автотранспортного страхування в розрізі обов’язкових та добровільних видів страхування.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України, постанови Кабінету Міністрів України, постанови Національного банку України, які регламентують питання автотранспортного страхування; праці вітчизняних і зарубіжних науковців; данні Моторно (транспортного) страхового бюро України; інформаційні ресурси мережі Інтернет; звітність та первинна документація ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА».

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 61 сторінка друкованого тексту. Робота містить 14 таблиць, 19 рисунків та 3 додатки. Список використаних джерел налічує 46 найменувань.

1 Теоретико-методичні засади автотранспортного страхування

1.1 Економічна сутність, форми та види автотранспортного страхування

В сучасних умовах господарювання страховий ринок виступає рушійним фактором соціально-економічних трансформацій в Україні. Глобалізаційні тенденції, сучасні виклики та ризики диктують нові вимоги до учасників страхових правовідносин, сприяють появі нових видів страхування та реформуванню вже існуючих страхових продуктів. Одним із найзатребуваніших видів страхування є автотранспортне страхування, актуальність якого в умовах сьогодення постійно зростає. В умовах поширення пандемій коронавірусної хвороби (COVID-19), прийняття жорстких карантинних обмежень, як в Україні так і у всьому світі, обмеження користуванням громадським транспортом, забороно вільного пересування, породжує необхідність користування особистими транспортними засобами і їх страхування. Зростання кількості автомобілів, значна інтенсивність дорожнього руху призводять до збільшення ризиків матеріальних втрат, які спричинені дорожньо-транспортними пригодами (ДТП). В таких умовах, автотранспортне страхування стає стратегічно важливою галуззю страхового сектору та одним із найпопулярніших страхових продуктів, як на українському так і на міжнародному страхових ринках, та дозволяє мінімізувати негативні наслідків ДТП, створює дієвий механізм захисту фізичних та юридичних осіб, а також виконує соціальну функцію, звільняючи державу під час вирішення проблем пов’язаних із ДТП, знищенням або пошкодження транспортних засобів.

Дослідження теоретико-методичних та прикладних засад автотранспортного страхування дозволяє зробити висновок про відсутність єдиного підходу серед науковців та практиків стосовно змістовного наповнення поняття. Погляди науковців на сутність поняття «автотранспортне страхування» наведені у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Погляди науковців на сутність поняття «автотранспортне страхування»

Автор	Сутність поняття «автотранспортне страхування»
Г.С. Бовсуновська	«Система економічних відносин щодо створення та використання спеціального грошового фонду для захисту інтересів громадян, підприємств, організацій у разі настання певних несприятливих подій, пов’язаних з володінням автотранспортними засобами, шляхом виплати страхового відшкодування» [5, с.138]
В.Д. Базилевич	«Послуги, що забезпечують захист від усіх ризиків, які можуть призвести до пошкодження або знищення транспорту страхувальника, а також до фінансової відповідальності страхувальника за шкоду, завдану майну, життю та здоров'ю інших учасників руху, та завдання шкоди життю та здоров'ю водія і пасажирів застрахованого транспорту; комплекс особливих видів страхування, що покривають ризики, пов'язані з експлуатацією автотранспортних засобів» [36]
Д.І. Дема	«Комплекс страхових послуг, спрямованих на захист майнових та особистих інтересів як самих власників автотранспортних засобів, так і третіх осіб (вигодонабувачів), які є безпосередніми учасниками дорожнього руху» [10, с.34]
В.І. Фисун, Г.М. Ярова	«Спеціалізована галузь страхування, яка пов'язана з експлуатацією засобів автотранспорту» [41, с.108]
Т.А. Говорушко	«Комплекс особливих видів страхування, що покривають ризики, пов'язані з експлуатацією автотранспортних засобів» [8]
Н.В. Приказюк, Т.П. Моташко	«Комплекс певних видів страхування, пов'язаних з експлуатацією засобів автотранспорту, що забезпечують захист як самого майна, так і відповідальності» [27, с.38]
С.С. Осадець	«Узагальнене поняття при страхуванні всіх видів транспортних ризиків. Може охоплювати як самі транспортні засоби, страхування вантажів, а також відповідальності» [35]
Т.В. Яворська	«Страхування транспортних засобів від небезпек» [46]
Л.Я. Слобода, З.М. Руденко	«Комплекс окремих видів страхування, пов’язаних з експлуатацією засобів автотранспорту, що забезпечують захист як майна, так і відповідальності» [32, с.172].

Джерело: систематизовано автором

Проаналізувавши наукові підходи до сутності поняття «автотранспортне страхування» варто відмітити, що переважна більшість дослідників трактує

дану економічну категорію як комплекс видів страхування, які пов'язані із експлуатацією транспортних засобів, що забезпечують захист майнових інтересів страхувальників.

Як свідчить аналіз фахової літератури науковці виокремлюють чотири ознаки поняття «автотранспортне страхування» (рисунок 1.1).

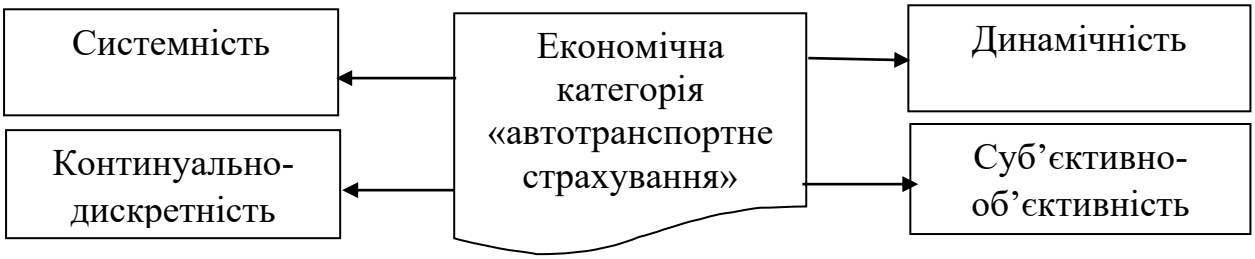

Рисунок 1.1 – Основні ознаки поняття «автотранспортне страхування»

Джерело : складено автором на основі [5]

Системність автотранспортного страхування проявляється через її вплив на різні сфери та рівні фінансових відносин. На рівні міжнародних фінансів за допомогою автотранспортного страхування здійснюється перерозподіл коштів між різними учасниками ринку. Автотранспортне страхування є страховим продуктом, яким реалізується за єдиними правилами у багатьох країнах світу, створюючи складну системі міжнародних договорів та угод. У сфері державних фінансів автотранспортне страхування реалізується через механізм обов'язкового страхування, крім того держава здійснює контроль і нагляд за ринком автотранспортного страхування та регламентує діяльність страховиків у даному напрямку. На рівні фінансів суб'єктів господарювання страхування являє собою складну систему, де юридичні особи можуть виступати як страховиками так і страхувальниками. У сфері фінансів домогосподарств автотранспортне страхування є інструментом захисту майнових інтересів власників транспортних засобів та дозволяє мінімізувати збитки домогосподарств у разі настання страхових випадків.

Автотранспортне страхування є процесом, який проходить ряд етапів від розробки страхового продукту до врегулювання збитків під час настання страхового випадку, що охоплює значний часовий проміжок та свідчить про динамічність даної категорії.

«Континуально-дискретною категорія автотранспортного страхування є, оскільки реалізується для всієї сукупності суб’єктів страхової діяльності та має конкретно-часовий і конкретно-територіальний характер, тобто може проявлятися залежно від умов функціонування суб’єкта. Суб'єктами ринку автотранспортного страхування є страховики, страхувальники, постраждалі особи, страхові посередники. Кожний з них виконує свою функцію, має свою специфіку та механізм реалізації економічних інтересів» [5, с. 137].

Суб’єктивно-об’єктивний характер автотранспортного страхування проявляється через систему економічних законів та закономірностей за допомогою об’єктивно-існуючих у суспільстві процесів.

Автотранспортне страхування, як складна, полісистемна категорія, має різні аспекти прояву, які пов’язані з учасниками страхових відносин, об’єктами страхування, страховими ризиками, видами та формами його реалізації.

Особливістю автотранспортного страхування є значне коло об’єктів страхування, до яких входять різні типи транспортних засобів та вантажів. Однак перелік об’єктів страхування не обмежується лише транспортними засобами. На страхування приймаються й інші об’єкти, зокрема життя та здоров’я водіїв і пасажирів, додаткове обладнання, які пов’язані з експлуатацією транспортного засобу й впливають на ефективність проведення такого виду страхування. Отже, автотранспортне страхування, виступаючи як окремий сегмент в галузі майнового страхування, включає множину видів страхування в галузях особистого страхування та страхування відповідальності.

Крім того автотранспортне страхування має суттєве соціальне значення, так як захист від ризиків у цьому секторі дозволяє забезпечити потерпілим відшкодування збитків, які були отримані внаслідок настання страхового випадку та відстоювати економічні інтереси власників транспортних засобів. Особливо соціальна складова і, відповідно, надзвичайно високий рівень

відповідальності страхових компаній перед суспільством прослідковується в обов’язкових видах автотранспортного страхування. А наявність значної кількості ризиків, пов'язаних з використанням автотранспорту обумовлює суттєвий інтерес держави до даного виду страхування.

Структура автотранспортного страхування представлена на рисунку 1.2.

Рисунок 1.2 – Структура автотранспортного страхування

Джерело : складено автором на основі [5,27,35,36,46]

За формою проведення автотранспорте страхування поділяється на добровільне та обов'язкове. Відповідно до Закону України «Про страхування» від 07.03.1996 року № 85/96-ВР:

– «добровільними видами автотранспортного страхування є: страхування наземного транспорту (крім залізничного); страхування вантажів та багажу

(вантажобагажу); страхування цивільної відповідальності власників наземного транспорту (включаючи відповідальність перевізника);

– обов’язковими видами автотранспортного страхування є: страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВ); страхування цивільної відповідальності суб’єкта господарювання, що надає послуги із транспортування та/або зберігання транспортних засобів у разі тимчасового затримання транспортних засобів, за шкоду, яка може бути заподіяна транспортному засобу при здійсненні його транспортування та/або зберігання» [14].

Основні засади автотранспортного страхування, яке здійснюється у добровільній формі, розробляються кожною страховою компанією самостійно та детально описується у правилах страхування, які складаються та затверджуються відповідно до вимог чинного страхового законодавства. Саме тому, специфіка страхових продуктів (страхові суми, страхові ризики, страхові премії, тарифи, винятки з договорів страхування та інші умови) є різною у різних страхових компаніях. Що стосується обов'язкового автотранспортного страхування, то особливості надання таких страхових послуг, їх види, страхові суми, страхові ризики та страхові тарифи як за внутрішніми договорами (обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВВНТЗ) так і за зовнішніми договорами (міжнародна система автомобільного страхування «Зелена картка») чітко прописані на законодавчому рівні.

Специфічним учасником ринку обов’язкового автотранспортного страхування являється «Моторне (транспортне) страхове бюро України, яке є непідприємницькою (неприбутковою) організацією та єдиним об'єднанням страховиків, які здійснюють обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів за шкоду, заподіяну третім особам. Членство страховиків у МТСБУ є обов'язковою умовою здійснення діяльності щодо обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» [23].

Специфіка автотранспортного страхування у розрізі добровільної та обов'язкової форм наведені у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Особливості автотранспортного страхування у розрізі добровільної та обов'язкової форм

Характерна ознака	Добровільна форма автотранспортного страхування	Обов'язкова форма автотранспортного страхування
Акт, яким керуються при договірних відносинах	договір автотранспортного страхування, правила страхування	Закон України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів»
Термін дії договору	договір може бути укладений на термін від декількох днів до одного року і набуває чинності з 00 годин дня наступного за днем надходження страхового платежу на рахунок страховика	внутрішні договори укладаються строком на один рік. Їх укладення на строк менший, ніж один рік, але не менш як на 15 днів допускається виключно щодо транспортних засобів: незареєстрованих – на час до їх реєстрації, тимчасово зареєстрованих – на час до їх постійної реєстрації, зареєстрованих на території іноземних держав – на час їх перебування на території України. Договори за системою страхування «Зелена картка» укладаються на строк від 15 днів до 1 року.
Суб'єкти страхування	– страхувальники; – страховики; – потерпілі.	– страхувальники; – страховики; – Моторне (транспортне) страхове бюро України (МТСБУ); – потерпілі.
Страхова сума	встановлюється на підставі страхової оцінки автотранспортного засобу.	- за шкоду, заподіяну життю та здоров'ю - 320000 грн. на одного потерпілого, незалежно від кількості потерпілих; - за шкоду, заподіяну майну потерпілих - 160000 грн. на одного потерпілого, але не більше 800000 грн. на одну страхову подію.
Страховий тариф	коливається залежно від тарифної політики компанії страховика, що враховує кон'юнктуру страхового ринку	визначається шляхом множення базового страхового тарифу (180 грн), який закріплено законодавчо, на коригуючі коефіцієнти з врахування системи бонус-малус

Джерело : складено автором на основі [13, 27]

Тісний взаємозв'язок між різними типами страхових продуктів та галузями страхування, а також видами транспортних засобів, вантажів як

об’єктів страхових правовідносин передбачають необхідність здійснення класифікації автотранспортного страхування. Така класифікація покликана систематизувати теоретичні підходи до структурування автострахування та має важливе значення для розуміння внутрішньої структури такого страхування та розробки методичних підходів до оцінки страхових продуктів. В основі класифікації автострахування лежать відмінності в формах проведення страхування, сферах діяльності страхових компаній, об’єктах страхування, категоріях страхувальників тощо.

Детальніше розглянемо класифікаційні ознаки та види автотранспортного страхування (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3 – Класифікація автотранспортного страхування

Класифікаційна ознака	Види автотранспортного страхування
За видами автотранспортне страхування	– страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів, – страхування автомобіля КАСКО, – страхування водія і пасажирів від нещасних випадків на транспорті, – страхування вантажів (Карго).
За формою організації (юридичним статусом) страховика	– державне, – комерційне, – взаємне.
За статусом страхувальника	– страхування транспортних засобів юридичних осіб, – страхування транспортних засобів фізичних осіб.
За формою проведення	– обов’язкове, – добровільне.

Джерело : складено автором на основі [5, 14,35,36,46]

«За формою організації (юридичним статусом) страховика виокремлюють страхування державне, комерційне і взаємне. Така класифікація використовується переважно з метою забезпечення державного регулювання страхової діяльності, а саме видача ліцензій, ведення державного реєстру страхових компаній, контролю за страховиками, аналізу розвитку страхового ринку в інституційному і територіальному аспекті» [35].

Таким чином, автотранспортне страхування є одним із найпопулярніших видів страхування та основним сектором в структурі non-life, що здійснює суттєвий вплив на ефективність страхового ринку та сприяє соціально-

економічному розвитку держави. Наразі ринок вітчизняного автотранспортного страхування представлений обов’язковим та добровільним видами, які з одного боку дозволяють захистити осіб, яким може бути нанесена шкода внаслідок дорожньо-транспортної пригоди, а з іншого боку виступає засобом захисту матеріальних інтересів страхувальника. Відзначимо, що специфіка класифікації автотранспортного страхування визначається насамперед особливостями його теоретичного розуміння, а також і загальними властивостями страхування як специфічного виду фінансової діяльності.

1.2 Ризики в автотранспортному страхуванні та методи їх оцінки

Автотранспортне страхування як економічне поняття має складний, багатоаспектний характер, що пов’язане з такими категоріями як ризик, захист, фінанси, інвестиційна діяльність. Проте, саме ризик є передумовою виникнення страхових відносин, без якого існування страхування не можливе. Наявність ризику породжує страховий інтерес, тобто необхідність покриття завданої шкоди в результаті його прояву, та визначає межі страхового захисту.

Відповідно до Закону України «Про страхування» страховий ризик – «це певна подія, на випадок якої проводиться страхування і яка має ознаки ймовірності та випадковості настання» [14].

Основними характеристиками ризику, що є важливими з позицій страхування є: частота настання події, тобто ступінь настання страхових випадків за конкретним видом страхування та важкість наслідків, тобто розмір збитку, який отримав страхувальник внаслідок страхового випадку.

Наявність різноманітних видів ризиків, які виникають у процесі володіння та під час експлуатації транспортних засобів, частота та розміри їх прояву, неможливість їх абсолютного усунення породжує необхідність розвитку автотранспортного страхуванні.

«В автотранспортному страхуванні ризик можна трактувати як загрозу того, що власник автомобіля зазнає втрат, розмір яких є показником рівня страхового ризику за даним видом страхування. Отже, поняття страхового ризику і втрат найтіснішим чином пов'язані між собою, однак під транспортним ризиком мається на увазі не сама страхова подія, а той чи інший ступінь небезпеки її виникнення» [38, с. 199].

Під час визначення ризиків в автотранспортному страхуванні необхідно враховувати такі його основні ознаки:

– значна кількість страхових випадків, які стаються з транспортними засобами щодня;

– непередбачуваний характер настання страхової події як за часом так і за місцем, що обумовлено постійним переміщенням транспортного засобу;

– формування оптимального страхового портфеля та необхідність прорахунку негативних наслідків настання страхового ризику для страховика, що дозволить забезпечити фінансову стабільності страхової компанії в майбутньому.

Залежно від виду та програми автотранспортне страхування покриває наступні страхові ризики: збитки внаслідок дорожньо-транспортних пригод; викрадення транспортного засобу; збитки внаслідок протиправних дій інших осіб (крадіжка, пошкодження, та інші протиправні дії); збитки внаслідок пожежі (як спричиненої антропогенними чинниками так і природними чинниками); збитки спричинені природними явищами (удар блискавки, торнадо, шторм, ураган, злива, град, паводки, землетрус, зсуви, селі, напад тварин, та інші катаклізми); збитки внаслідок падіння предметів на транспортний засіб; пошкодження скла; тощо. Крім того до страхових ризиків включають матеріальні збитки пов'язані із перевезенням вантажів, та збитки завдання життю та здоров'ю людей.

В автострахуванні на ступінь ризику та його розміру впливають дві групи чинників, а саме: внутрішні та зовнішні (рисунок 1.3).

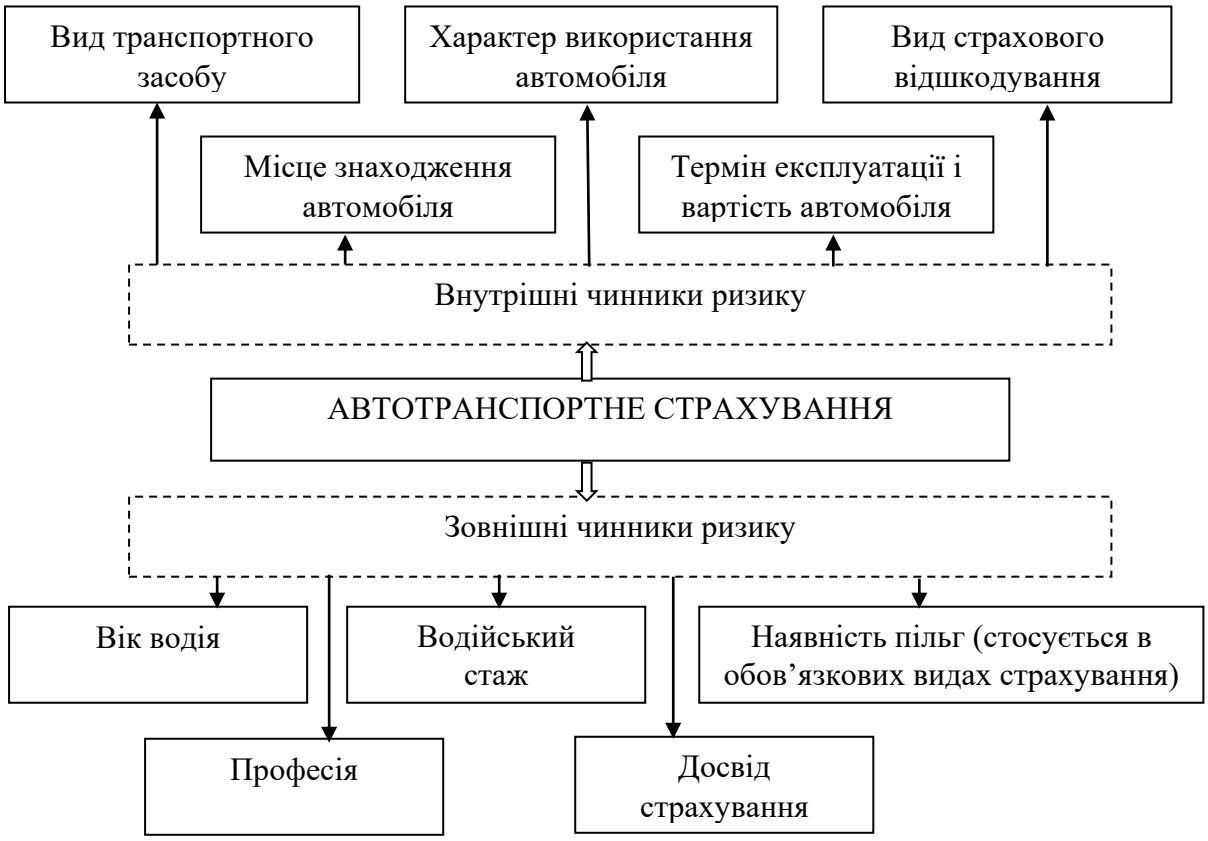

Рисунок 1.3 – Внутрішні та зовнішні чинники ризику автотранспортного страхування

Джерело : складено автором на основі [38]

До внутрішні чинники ризику, які безпосередньо залежать від транспортного засобу належать:

– вид транспортного засобу (розробляючи страхові продукти страхові компанії застосовують рейтингові групи, у які вони об'єднують транспортні засоби за ознаками ймовірності настання та ступеня ризику);

– характер використання транспортного засобу (страхові компанії укладаючи договір страхування враховують мету експлуатації транспортного засобу, зокрема: перевезення пасажирів, участь у спортивних змаганнях, особисте використання);

– переважне місце експлуатації транспортного засобу (село, місто, райони, далекі поїздки);

– вид страхового покриття (повне страхування, що прокриє весь комплекс ризиків чи часткове страхування, відповідно до якого застрахованими будуть лише певні окремі ризики);

– термін використання і вартість транспортного засобу.

Вітчизняні страхові компанії, при розробці страхових продуктів, для визначення ступеня ризику враховують клас транспортного засобу, термін експлуатації та вартість автомобіля.

Зовнішні чинники не залежать від транспортного засобу, а в переважній більшості стосуються водія, його водійського стажу, наявності пільг. Так, відповідно до чинного страхового законодавства «звільняються від обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності на території України:

– учасники бойових дій та інваліди війни, що визначені чинним законоавством;

– інваліди I групи, які особисто керують належними їм транспортними засобами;

– особи, що керують транспортним засобом, належним інваліду I групи, у його присутності.

Відшкодування збитків від дорожньо-транспортної пригоди, винуватцями якої є зазначені особи, проводить МТСБУ.

50 % вартості полісу сплачують: пенсіонери; інваліди II групи; особи, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, віднесена до I або II категорії; учасники війни за умови особистого володінням і керуванням транспортним засобом, об'єм двигуна якого до 2500 сантиметрів кубічних включно» [13].

Також за безаварійне водіння страхові компанії розробляють систему знижок та подарунків для страхувальників.

В сучасних умовах господарювання застосовуються наступні методи до нормування ризику в галузі автотранспортного страхування (рисунок 1.4) .

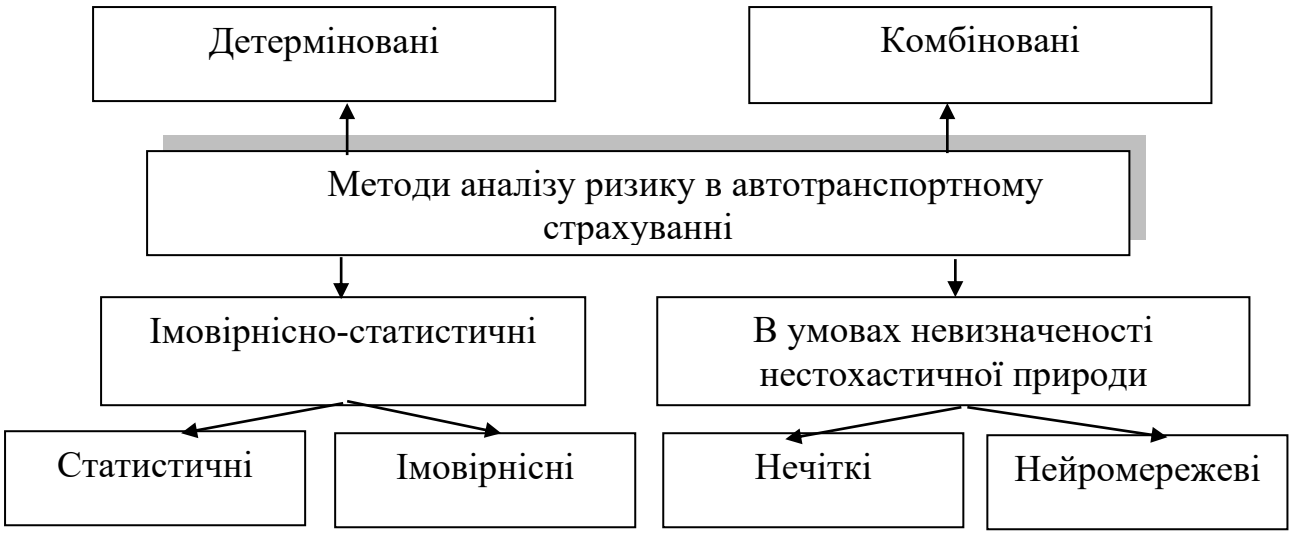

Рисунок 1.4 – Методи аналізу ризику в автотранспортному страхуванні

Джерело : складено автором на основі [29]

Детермінований підхід ґрунтується на певній кількісній диференціації та розподілі непередбачуваних, негативних ситуацій, кількості ДТП за ступенем небезпеки на категорії, види, класи, що визначаються за параметром, який характеризує небезпечні риси процесів, кількість постраждалих, а також руйнівні наслідки таких ситуацій. При цьому призначаються конкретні кількісні межі означених категорій, видів, класів і т. п.

Детерміновані методи передбачають здійснення аналізу етапів дорожньо-транспортної пригоди, починаючи від початкової події через послідовність передбачуваних умов до остаточного результату. Недоліками при використанні детермінованих методів є:

– можливість не врахувати ланцюжки розвитку дорожньо-транспортної пригоди, що не реалізовуються, але є досить важливими;

– складність та затратність у побудові математичних моделей;

– необхідність проведення досить складних і дороговартісних експериментальних досліджень.

Імовірнісний підхід є більш прогресивним і відзначається простішою реалізацією, оскільки він дає змогу знайти оптимальний варіанта проектного рішення. Даний підхід грунтується на кількісній залежності між небезпечними

чинниками дорожнього середовища, фінансовою шкодою та ймовірністю реалізації небезпечних чинників з урахуванням захисних заходів. Саме використання імовірнісних методів дозволяє знаходити оптимальні технічні рішення для конкретних об’єктів страхування. Однак зазначений підхід вимагає отримання додаткових відомостей (до прикладу, статистичних даних про кількість ДТП для автомобілів одного типу та класу, відомостей про надійність обладнання і автомобільних систем, статистичні дані про водіїв). Досить ускладнює застосування імовірнісного підходу людський фактор і надійності системи «водій – транспортний засіб – середовище».

Імовірнісно-статистичні методи аналізу автотранспортних ризиків дозволяють здійснити оцінку імовірності виникнення дорожньо-транспортних пригод та розрахувати відносну імовірність різних шляхів розвитку процесу. Застосування імовірнісно-статисничного методу дозволяє аналізувати та будувати розгалужені ланцюжки умов і чинників, вибирати необхідний математичний апарат і оцінювати ймовірність настання дорожньо-транспортних пригод. Математичні моделі, яка застосовуються у даному методі можна суттєво спростити в порівнянні з іншими групами методів, зокрема, детермінованими методами. Основні обмеження та складнощі в реалізації зазначеного методу можуть бути викликані з недостатньо детальною статистикою по різних чинниках дорожньо-транспортних пригод.

Імовірнісний підхід базується на концепції допустимого рівня ризику з розрахунком імовірності досягнення високого рівня безпеки і передбачає недопущення впливу на людей загроз та небезпечних чинників дорожнього середовища з ймовірністю, що значно перевищує нормативну.

«Методи аналізу ризиків ДТП в умовах невизначеностей нестатистичної природи призначені для опису невизначеності джерела ризику, пов’язаного з відсутністю або неповнотою інформації про процеси виникнення і розвитку аварії. Усі перераховані вище методи аналізу ризиків ДТП класифікують по характеру початкової і результуючої інформації на якісні і кількісні» [29, с. 35].

Кількісні та якісні методи аналізу ризику в автотранспортному страхуванні наведені у таблиці 1.4.

Таблиця 1.4 – Кількісні та якісні методи аналізу ризику в автотранспортному страхуванні

Назва методів	Кількісні методи	Якісні методи
Детерміновані	Ранжирування (експертні оцінки). Методика визначення і ранжирування ризику (Hazard Identification and Ranking Analysis) Аналіз вигляду, наслідків і критичності події (Failure Mode, Effects and Critical Analysis) (FMECA) Кількісне визначення впливу людського чинника (Human Reliability Quantification) (HRQ) Методика аналізу ефекту доміно (Methodology domino effects analysis)	Перевірочний лист (Check – List) Попередній аналіз небезпеки (Process Hazard and Analysis) «Аналіз вигляду і наслідків події» (Failure Mode and Effects Analysis) (FMEA) Аналіз помилкових дій (Action Errors Analysis) (AEA) Концептуальний аналіз ризику (Concept Hazard Analysis) (CHA). Концептуальний огляд безпеки (Concept Safety Review) (CSR). Аналіз людських помилок (Human Hazard and Operability) (Human HAZOP)
Імовірнісно-статистичні	Контрольні карти. Аналіз дерева подій (Event Tree Analysis) (ETA) Аналіз дерев відмов (Fault Tree Analysis) (FTA) Оцінка ризику мінімальних шляхів від ініціюючого до основної події (Short Cut Risk Assessment) (SCRA). Дерево рішень.	Карти потоків. Причини послідовності нещасних випадків (Accident Sequences Precursor) (ASP) Експертне оцінювання. Метод аналогій для визначення сценаріїв розвитку аварій.
В умовах невизначеності нестатичної природи	Методи прогнозування порушень, відмов (нейронні мережі прямого розповсюдження, рекурентні), оперативного управління безпекою дорожнього руху. Методи, засновані на розпізнаванні образів для ідентифікації передаварійних ситуацій (нейронні мережі адаптивного резонансу).	Метод аналізу небезпеки і працездатності (Hazard and Operability Study) (HAZOP) Методи, засновані на розпізнаванні образів (нечітка логіка)
Комбіновані	Повний аналіз ризику – методика оптимального аналізу ризику (Optimum Risk Analysis) (ORA) Метод організованого систематичного аналізу ризику (Method Organised Systematic Analysis Risk) (MOSAR). Кількісна оцінка ризику (Quantitative Risk Assessment).	Логіко-графічні методи аналізу ризику. Аналіз максимальної можливості виникнення нещасного випадку (Maximum Credible Accident Analysis) (MCAA) Блок-схема надійності (Reliability Block Diagram) (RBD) Аналіз безпеки (Safety Analysis) (SA)

Джерело : складено автором на основі [29]

Проведення аналізу ризиків автотранспортного страхування вимагає високої кваліфікації працівників, значного об’єму інформації, обліку аварійності та особливостей дорожнього руху, погодних умова, часу перебування водія за кермом і інших факторів.

Таким чином, страховий ризик є обов'язковим елементом, який породжує існування страхових правовідносин. Ризик трансформується в матеріальний інтерес страхувальника щодо захисту свого майна, життя та здоров’я. Транспортний ризик виникає у зв'язку з володінням та користуванням фізичними та юридичними особами транспортних засобів і пов'язаний з потенційною можливістю отримання збитків та зменшення споживчих властивостей об'єктів під час порушенням умов їх переміщення. Наявність значної кількості ризиків, пов'язаних з експлуатацією транспорту обумовлює поширеність даного виду страхування як серед фізичних осіб так і підприємницького сектора. Значною мірою у розвитку автотранспортного страхування зацікавлена і держава, оскільки захист від ризиків у цьому сегменті має велике соціальне значення.

2 Аналітико-практичні аспекти автотранспортного страхування

2.1 Аналіз вітчизняного ринку автотранспортного страхування та фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» за 2020-2022 роки

Страховий ринок є важливою складовою фінансової системи кожної країни, що дозволяє створити безпечніше середовище функціонування, шляхом захисту майнових інтересів як фізичних так і юридичних осіб, що діє через механізм відшкодування страхових виплат при настанні страхових випадків і тим самим зменшує навантаження на державний бюджет в частині зменшення його видатків, які направлені на компенсацію збитків, що заподіяні природними катаклізмами, надзвичайними ситуаціями та іншими чинниками. Страховий ринок України нині перебуває на стадії трансформації та реформування, а його розвиток супроводжується значними викликами та проблемами як економічного, політичного, нормативно-правового, безпекового, організаційного та кадрового характеру. Не зважаючи на значний потенціал та досить важливу роль в економіці, частка страхування у валовому внутрішньому продукті України залишається низькою, а національний страховий ринок лише частково виконує завдання, які стоять перед країною.

Вітчизняний страховий ринок за рівнем капіталізації посідає друге місце серед інших небанківських фінансових ринків. Проте якщо порівнювати стан розвитку українського страхового ринку із страховими ринками європейських країн, то прослідковується невисокий рівень попиту на страхові продукти, особливо це стосується добровільних видів страхування та деяких видів особистого страхування, що пояснюється складною економічну ситуацію в країні. Крім того впродовж 2020-2022 років в Україні суттєво скоротилася кількість страхових компаній. Так, за даними Національного банку України [19] у 2019 році на страховому ринку України функціонувало 233 страховики, у

тому числі 210 страхових компаній, які займалися ризиковими видами страхування та 23 лайфових страховиків. Станом на 31.12.2020 року кількість страхових компаній зменшилася на 23 страховики, порівняно з 2019 роком, і склала 210 компаній. Протягом 2020 року на ринку функціонувало 190 страховиків, які здійснюють ризикові види страхування та 20 лайфових страховиків. Станом на 31.12.2021 року кількість страхових компаній, які працюють на ринку склала 155, у тому числі 142 страховики, які здійснюють загальні ризикові види страхування (їх частка у структурі ринку становила 91,61 %) та 13 лайфових страховиків (їх частка у структурі ринку становила 8,39 % від загальної кількості страхових компаній). У 2021 році кількість страхових компаній, у порівнянні з аналогічним періодом минулого року зменшилася на 55 суб'єкти господарювання. Станом на 31.12.2022 року кількість страхових компаній, які функціонують на ринку, у порівнянні з 2021 роком зменшилася на 27 страховиків і склала 128 компаній. У структурі страхових компаній переважали страховики, які здійснюють ризикові види страхування, частка яких у 2022 році становила 90,63 % або 116 страховики. Питома вага лайфових страховиків склала 9,37 % або 12 страховиків (рисунок 2.1).

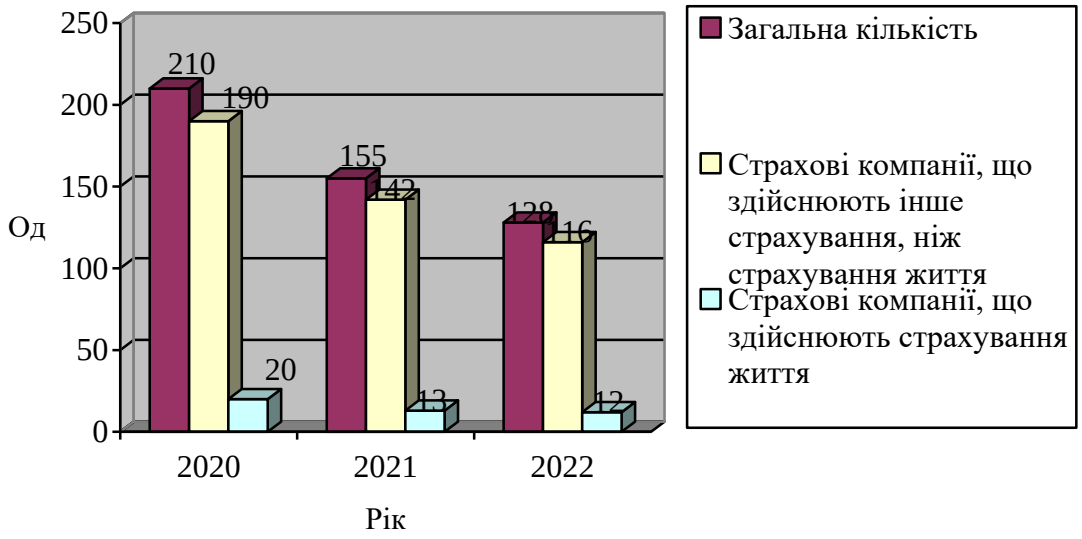

Рисунок 2.1 – Динаміка кількості страхових компаній, які функціонували на страховому ринку у 2020-2022 роках

Джерело : складено автором на основі [24]

Зменшення кількості страхових компаній продиктовано новими викликами, які в першу чергу, пов’язані із пандемією коронавірусної інфекції та військовою агресією російської федерації.

Протягом аналізованого періоду відбулися суттєві зміні у структурі страхового ринку. Так, деякі види страхування, зокрема туристичне, авіаційне, майнове, вогневе, КАСКО, значно скоротилися, а інші види, зокрема, міжнародне страхування цивільної відповідальності власників наземних транспортних засобів «Зелена картка», ОСЦПВ мали тенденцію до зростання.

Проаналізуємо детально ринок автотранспортного страхування протягом 2020-2022 років.

Показники здійснення ОСЦПВ за внутрішніми договорами в 2020-2022 рр. наведені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Динаміка показників здійснення ОСЦПВ за внутрішніми договорами в 2020-2022 рр.

Показник	Рік			Відхилення, %	
	2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021
Кількість договорів, що розпочали дію, шт.	8333824	9022245	7182329	8,3	-20,4
Сума нарахованих страхових платежів, грн.	6136584507	7191232818	7007717211	17,2	-2,6
Кількість вимог, врегульованих шляхом виплати страхового відшкодування, шт.	147117	173436	110625	17,9	-36,2
в т.ч. врегульованих з використанням «європротоколу», шт.	50272	62399	43640	24,1	-30,1
Нарахована сума страхового відшкодування, за врегульованими вимогами, грн.	2851856419	3649543700	2769092760	28,0	-24,1
в т.ч. за врегульованими з використанням «європротоколу», грн	503162786	671856398	578545879	33,5	-13,9

Джерело : Складено автором на основі [23, 24]

За підсумками 2020 року було укладено 8,3 млн договорів ОСЦПВ. У 2021 році кількість укладених договорів ОСЦПВ, у порівнянні з 2021 роком,

зросла на 8,3 % і склала 9,02 млн шт. У 2022 році кількість укладених договорів ОСЦПВ зменшилася на 20,4 % у порівнянні з аналогічним періодом 2021 року.

Сума нарахованих страхових платежів у 2020 році склала 6,13 млрд грн. У 2021 році даний показник зріс на 17,2 % і склав 7,19 млрд грн, у порівнянні з 2020 роком. У 2022 році сума нарахованих страхових платежів за внутрішніми договорами обов'язкового страхування відповідальності власників наземних транспортних засобів склала 7 млрд грн, що на 2,6 % менше у порівнянні з 2021 роком.

Кількість вимог, врегульованих шляхом виплати страхового відшкодування у 2020 році склала 147117 шт. У 2021 році їх кількість зросла на 17,9% і склала 173436 шт. У 2022 році кількість вимог, врегульованих шляхом виплати страхового відшкодування, у порівнянні з 2021 роком, зменшилися на 36,2 % і склала 110625 шт.

В 2020 році кількість вимог, які були врегульованих за спрощеною системою, а саме без виклику поліції шляхом складання учасниками дорожньо-транспортних пригоди європротоколу склала 50272 шт. У 2021 році даний показник зріс на 24,1 % і склав 62399 шт, а у 2022 році, в порівнянні з 2021 роком показник зменшився на 30,1 % до показника 43,6 тис. шт.

Сума виплат, які здійснені за європротоколом, у 2020 році склала 503,2 млн грн. У 2021 році даний показник зріс на 33,5 % у порівнянні з 2020 роком і склав 671,69 млн. грн. У 2022 році сума виплат, які здійснені за європротоколом, у порівнянні з 2021 роком, зменшилась на 13,9 % і склала 578,5 млн. грн. У 2022 році частка, врегульованих за допомогою європротоколом страхових випадків, у загальній кількості сплачених страхових вимог зросла, в порівнянні з 2021 роком, і склала 39,4 %, а у загальній сумі виплат – 20,9 %.

У 2022 році кількість договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, які були укладені в електронній формі склала 4,4 млн шт, що складає 61,8 % від загальної кількості укладених договорів. Сума сплачених премій за

електронними страховими договорами склала 4,8 млрд грн., що складає 68,4 % від загальної суми зібраних страхових премій.

Рейтинг страхових компаній з ОСЦПВ у 2022 році наведено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – ТОП 10 страхових компаній за ОСЦПВ у 2022 році

Страхова компанія	Платежі, тис. грн	Виплати, тис. грн
ТАС СГ	846951	353288
ОРАНТА	779731	281535
КНЯЖА	470672	163281
УСГ	335972	102752
PZU УКРАЇНА	321549	138469
ГАРДІАН	296332	97623
ВУСО	287680	121774
ЄВРОІНС УКРАЇНА	286702	117695
АЛЬФА-ГАРАНТ	248330	106498
АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ	242787	10445

Джерело : [12]

Як свідчать дані таблиці 2.2 лідером на ринку ОСЦПВ у 2022 році було ПрАТ «Страхова група «ТАС». Обсяг страхових платежів у 2022 році склав 846951 тис. грн, а сума страхових виплат за даним видом страхування склала 353288 тис. грн.

Проаналізувавши основні показники розвитку ринку обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів відзначимо, що протягом у 2021 році спостерігалося зростання основних показників, що свідчило про відновлення ринку після жорстких карантинних обмежень. Натомість у 2022 році ринок ОСЦПВ значно скоротився, основною причиною такого падіння стало повномасштабне вторгнення та ведення воєнних дій росії на території України, що у свою чергу призвело до знищення або пошкодження великої кількість транспортних засобів, значна частина автомобілів залишилися на тимчасово непідконтрольній території, також велика кількість громадян України виїхала покинула територію України та виїхала за кордон на власних транспортних засобах.

Показники здійснення міжнародного страхування «Зелена картка» в 2020-2022 рр. наведені у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Динаміка показників міжнародного страхування «Зелена картка» в 2020-2022 рр.

Показник	Рік			Відхилення, %	
	2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021
Кількість договорів страхування, які набули чинності у звітному періоді, шт	596913	766297	1635981	28,4	113,5
Сума нарахованих страхових премій, грн.	1177900477	1564364812	4089514271	32,8	161,4
Кількість сплачених вимог у звітному періоді, шт.	6058	5311	7693	-12,3	44,9
Сума сплачена за вимогами у звітному періоді, EUR	16504960	13745849	19716516	-16,7	43,4

Джерело : Складено автором на основі [23,24]

На основі даних таблиці 2.3 відмітимо, що кількість договорів міжнародного страхування «Зелена картка», які набули чинності у 2020 році становила 595,9 тис шт. У 2021 році, в порівнянні з 2020 роком їх кількість зросла на 28,4 % і склала 766,3 тис. шт, а у 2022 році, в порівнянні з 2021 роком, їх кількість зросла на 113,5 % і склала 1,6 млн шт.

Сума нарахованих страхових премій за договорами міжнародного страхування «Зелена картка» у 2020 році склала 1,1 млрд грн. У 2021 році, в порівнянні з 2020 роком даний показник зріс на 32,8 % і склав 1,5 млрд грн. У 2022 році сума нарахованих страхових премій за договорами міжнародного страхування «Зелена картка», у зв’язку із масовим виїздом українців за кордон на власних транспортних засобах та тривалому терміну перебування за кордоном, зросла на 161,4 % у порівнянні з 2021 роком і склала 4,08 млрд грн.

Кількість сплачених вимог у 2020 році склала 6058 шт. У 2021 році, в порівнянні з 2020 роком їх кількість зменшилася на 12,3 % і склала 5311 шт, а у 2022 році, в порівнянні з 2021 роком, їх кількість зросла на 44,9 % і склала 7693 шт.

Сума сплачена за вимогами за договорами міжнародного страхування «Зелена картка» у 2020 році склала 16,5 млн євро. У 2021 році, в порівнянні з

2020 роком даний показник зменшився на 16,7 % і склав 13,7 млн євро, а у 2022 році у порівнянні з 2021 роком показник зріс на 43,4 % і склав 19,7 млн грн.

Рейтинг страхових компаній з міжнародного страхування «Зелена картка» у 2022 році наведено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – ТОП 10 страхових компаній з міжнародного страхування «Зелена картка» у 2022 році

Страхова компанія	Платежі, тис. грн	Виплати, тис. грн
УНІКА	187331	37215
УНІВЕРСАЛЬНА	160605	42515
ІНГО	72464	10985
АЛЬФА СТРАХУВАННЯ	71963	1383
ВУСО	53527	9321
PZU УКРАЇНА	34 426	694
КНЯЖА	28241	10566
ЄВРОПЕЙСЬКЕ ТУРИСТИЧНЕ СТРАХУВАННЯ	23529	325
ТАС СГ	18783	1228
ГАРДІАН	17288	975

Джерело : [12]

Як свідчать дані таблиці 2.4 лідером на ринку міжнародного страхування «Зелена картка» у 2022 році було ПрАТ «УНІКА». Обсяг страхових платежів у 2022 році склав 187331 тис. грн, а сума страхових виплат за даним видом страхування склала 37215 тис. грн.

«Протягом 2022 року МТСБУ здійснило 5,3 тис. шт. виплат з фонду захисту потерпілих бюро на загальну суму 250,9 млн. грн. У порівнянні з 2021 роком кількість виплат зменшилась на 25,8 %, сума виплат – на 9,9 %. Розмір середньої регламентної виплати зріс до 47,5 тис. грн, що на 21,4 % перевищує показники попереднього року. Зниження кількості виплат з гарантійних фондів бюро в цілому відображає скорочення сегменту ОСЦПВ, а зростання середнього розміру регламентної виплати свідчити про зростання витрат на ремонт транспортних засобів внаслідок інфляції та девальвації національної валюти» [23].

Що стосується добровільного страхування автотранспортних засобів, то ситуація в секторі КАСКО дублює загальні тренди та тенденції на всьому страховому ринку. Це втрата платоспроможності фізичних та юридичних осіб і як наслідок падіння платоспроможного попиту з боку клієнтів, стагнація у суміжних сферах, зокрема скорочення автопродажів та кредитування, а також військові збитки. У структурі страхового портфеля обсяги страхування КАСКО у 2022 році скоротились на 30 %.

Рейтинг страхових компаній зі страхування КАСКО у 2022 році наведено у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – ТОП 10 страхових компаній зі страхування КАСКО у 2022 році

Страхова компанія	Платежі, тис. грн	Виплати, тис. грн
ARX	1517415	695147
АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ	1128544	548804
УНІКА	771119	343004
УСГ	604867	284378
ТАС СГ	512759	251459
УНІВЕРСАЛЬНА	501670	164939
ІНГО	449755	244137
ВУСО	442567	192535
ЕКСПРЕС СТРАХУВАННЯ	412680	205633
PZU УКРАЇНА	285639	136485

Джерело : [12]

Як свідчать дані таблиці 2.5 лідером на ринку зі страхування КАСКО у 2022 році була Страхова компанія «АРКС». Обсяг страхових платежів у 2022 році склав 1517415 тис. грн, а сума страхових виплат за даним видом страхування склала 695147 тис. грн.

Проаналізувавши сучасний стан розвитку вітчизняного ринку автострахування проаналізуємо фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» за 2020-2022 роки.

Страхова компанія «ПРОВІДНА» функціонувала на вітчизняному страховому ринку з 1995 року. 99,999 % акцій страхової компанії належать ІІС Ukraine B.V. (Нідерланди). ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» була

однією із найбільших компаній, регіональна мережа якої складалася із 24 філій, 22 центрів клієнтського сервісу. Також страхова компанія мала власний Контакт-центр. Проте, 24.03.2023 року Національний банк України анулював ПрАТ «СК «ПРОВІДНА» (ЄДРПОУ 23510137) ліцензії на провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг.

Проаналізуємо обсяг та динаміку активів ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» у 2020-2022 роках (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6 − Динаміка активу балансу ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» у 2020-2022 роках

Показник	Роки, тис. грн			Абсолютне відхилення(+,-), тис. грн		Відносне відхилення, %	
	2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2021 / 2020	2022 / 2021
Необоротні активи							
Нематеріальні активи:	6327	7801	7259	1474	-542	23,30	-6,95
Основні засоби	17654	16317	18556	-1337	2239	-7,57	13,72
Довгострокові фінансові інвестиції:							
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	595	532	459	-63	-73	-10,59	-13,72
інші фінансові інвестиції	182196	162398	90244	-19798	-72154	-10,87	-44,43
Довгострокова дебіторська заборгованість		517	701	517	184	-	35,59
Відстрочені аквізиційні витрати	3440	3759	4946	319	1187	9,27	31,58
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	50055	50904	52847	849	1943	1,70	3,82
Усього необоротних активів	260267	242228	179590	-18039	-62638	-6,93	-25,86
Оборотні активи							
Запаси	526	855	831	329	-24	62,55	-2,81
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	201220	242277	241449	41057	-828	20,40	-0,34
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	4817	15030	3499	10213	-11531	212,02	-76,72
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	667	3742	6354	3075	2612	461,02	69,80
Дебіторська заборгованість з нарахованих доходів	943	1816	4828	873	3012	92,58	165,86
Інша поточна дебіторська заборгованість	7397	3980	4698	-3417	718	-46,19	18,04
Поточні фінансові інвестиції	175062	258949	360702	83887	101753	47,92	39,29
Рахунки в банках	59053	112066	163897	53013	51831	89,77	46,25
Частка перестраховика у страхових резервах	5358	5673	5844	315	171	5,88	3,01
Усього оборотні активи	455043	644107	792100	189064	147993	41,55	22,98
Усього активи	715310	886335	971690	171025	85355	23,91	9,63

Джерело : побудовано та пораховано за даними [42,43,44]

На основі проведених розрахунків відмітимо, що у 2021 році нематеріальні активи ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА», у порівнянні з 2020 роком, зросли на 23,3 % або на 1474 тис. грн і склали 7801 тис. грн. У 2022 році, в порівнянні з 2021 роком, обсяг нематеріальних активів зменшився на 6,95 % або на 542 тис. грн і склав 7259 тис. грн.

Основні засоби страхової компанії у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, зменшилися на 7,57 % або на 1337 тис. грн і склали 16317 тис. грн. У 2022 році вартість основних засобів зросла на 13,72 % або на 2239 тис. грн і склала 18556 тис. грн.

Довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств у 2021 році становили 532 тис. грн, що на 10,59 % або на 63 тис грн менше, ніж у 2020 році. У 2022 році даний показник, у порівнянні з 2021 роком, 13,72 % або на 73 тис. грн і склав 459 тис. грн.

Інші довгострокові фінансові інвестиції у 2021 році склали 162398 тис. грн, що на 10,87 % або на 19798 тис. грн менше, ніж у 2020 році. У 2022 році їх обсяг, у порівнянні з 2021 роком зменшився на 44,43 % або на 72154 тис. грн і склав 90244 тис. грн.

Довгострокова дебіторська заборгованість у 2021 році становила 517 тис. грн, у 2020 році даний показник убув відсутність у структурі активів страхової компанії. У 2022 році обсяг довгострокової дебіторської заборгованості склав 701 тис. грн, що на 35,59 % або на 184 тис. грн більше, ніж у 2021 році.

Відстрочені аквізиційні витрати ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, зросли на 9,27 % або 319 тис. грн і склали 3759 тис. грн. Обсяг відстрочених аквізиційних витрат у 2022 році склав 4946 тис. грн, що на 31,58 % або на 1187 тис. грн більше, ніж у 2021 році.

Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах страхової компанії у 2021 році склав 50904 тис. грн, що на 1,7 % або на 849 тис. грн більше, ніж у 2020 році. У 2022 році їх обсяг, у порівнянні з 2021 роком зріс на 3,82 % або на 1943 тис. грн і склав 52847 тис. грн.

Загальний обсяг необоротних активів ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» у 2021 році склав 242228 тис. грн, що на 6,93 % або на 18039 тис.

грн менше, ніж у 2020 році. У 2022 році їх обсяг зменшився, у порівнянні з 2021 роком на 25,86 % або на 62638 тис. грн і склав 179590 тис. грн (рисунок 2.2).

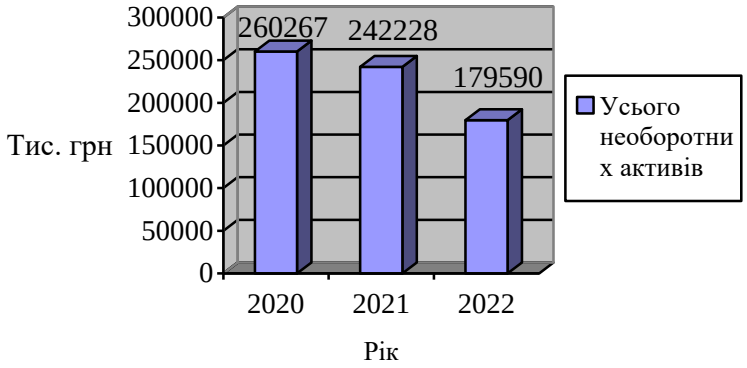

Рисунок 2.2 – Динаміка необоротних активів ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.6

Запаси ПрАТ «ПРОВІДНА» у 2021 році, в порівнянні з 2020 роком зросли на 62,55 % або на 329 тис. грн і склали 855 тис. грн, а у 2022 році, в порівнянні з 2021 роком, її обсяг зменшився на 2,81 % або на 24 тис. грн і склав 831 тис. грн.

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги страхової компанії у 2021 році склала 242277 тис. грн, що на 20,40 % або на 41057 тис. грн більше, ніж у 2020 році. У 2022 році значення даного показника зменшилося на 0,34 % або на 828 тис. грн і склало 241449 тис. грн.

Дебіторська заборгованість за виданими авансами у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком зросла на 212 % або на 10213 тис. грн і склала 15030 тис. грн. У 2022 році її обсяг зменшився на 76,72 % або на 11531 тис. грн і склав 3499 тис. грн.

Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом страхової компанії у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком зросла на 461,02 % або на 3075 тис. грн і склала 3742 тис. грн. У 2022 році її обсяг зріс на 69,8 % або на 2612 тис. грн і склав 6354 тис. грн.

Дебіторська заборгованість з нарахованих доходів ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком зросла на 92,58 % або на 873 тис. грн і склала 1816 тис. грн. У 2022 році її обсяг зріс на 165,86 % або на 3012 тис. грн і склав 4828 тис. грн.

Інша поточна дебіторська заборгованість страховика у 2021 році склала 3980 тис. грн, що на 46,19 % або на 3417 тис. грн менше, ніж у 2020 році. У 2022 році значення показника склало 4698 тис. грн, що на 18,04 % або на 718 тис. грн більше, ніж у 2021 році.

Поточні фінансові інвестиції страхової компанії у 2021 році склали 258949 тис. грн, що на 47,92 % або на 83887 тис. грн більше, ніж у 2020 році. У 2022 році обсяг поточних фінансових інвестицій зріс у порівнянні з 2021 роком на 39,29 % або на 101453 тис. грн і склав 360702 тис. грн.

Грошові кошти та їх еквіваленти ПрАТ «СК «ПРОВІДНА» представлені виключно коштами на рахунках у банку. У 2021 році їх обсяг, у порівнянні з 2020 роком зріс на 89,77 % або на 53013 тис. грн, а у 2022 році, в порівнянні з 2021 роком їх обсяг зріс на 46,25 % і склав 163897 тис. грн.

Частка перестраховика у страхових резервах ПрАТ «СК «ПРОВІДНА» у 2021 році склала 5673 тис. грн, що на 5,88 % або на 315 тис. грн більше, ніж у 2020 році. У 2022 році значення показника склало 5844 тис. грн, що на 3,01 % або на 171 тис. грн більше, ніж у 2021 році.

Загальний обсяг оборотних активів страхової компанії протягом аналізованого періоду мав тенденцію до зростання. Так, у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, обсяг оборотних активі зріс на 41,55 % або на 189064 тис. грн. У 2022 році їх обсяг, у порівнянні з 2021 роком зріс на 22,98 % або на 147993 тис. грн і склав 792100 тис. грн (рисунок 2.3).

Не зважаю на складні умови функціонування протягом аналізованого періоду активи страхової компанії мали тенденцію до зростання. Так, загальний обсяг активів ПрАТ «ПРОВІДНА» у 2021 році становили 886335 тис. грн, що на 23,91 % або на 171025 тис. грн більше, ніж у 2020 році. У 2022 році їх обсяг склав 971690 тис. грн, що на 9,63 % або на 85355 тис. грн більше, ніж у 2021 році.

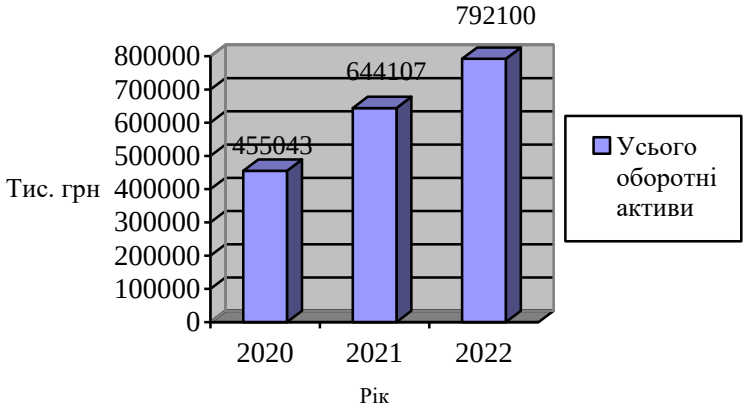

Рисунок 2.3 – Динаміка оборотних активів ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» у 2020-2022 роках

Проаналізуємо обсяг та структуру пасивів ПрАТ «СК «ПРОВІДНА» у 2020-2022 роках (таблиця 2.7)

На основі проведених розрахунків відмітимо, що статутний капітал страхової компанії протягом аналізованого періоду не зазнав змін та був на рівні 93731 тис. грн.

Капітал у дооцінках ПрАТ «СК «ПРОВІДНА» у 2021 році, у порівнянні з 2020 роком зменшився на 4,4 % або на 188 тис. грн і склав 4088 тис. грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком обсяг капіталу у дооцінках зменшився на 4,57 % або на 187 тис. грн і склав 3901 тис. грн.

Додатковий капітал товариства протягом аналізованого періоду не зазнав змін та залишався на рівні 679067 тис. грн.

Емісійний дохід страхової компанії протягом аналізованого періоду не зазнав змін та залишався на рівні 679067 тис. грн.

Резервний капітал ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» протягом 2020-2021 років складав 468 тис. грн. А у 2022 році весь резервний капітал був використаний і на кінець 2022 року склав 0 грн.

Обсяг непокритого збитку протягом аналізованого періоду знижувався. Так, у 2021 році, в порівнянні з 2020 роком, обсяг непокритого збитку зменшився на 10,14 % або на 49356 тис. грн і склав 437281 тис. грн.

Таблиця 2.7 − Динаміка пасиву балансу ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» у 2020-2022 роках

Показник	Роки, тис. грн			Абсолютне відхилення(+,-), тис. грн		Відносне відхилення, %	
	2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2021 / 2020	2022 / 2021
Зареєстрований (пайовий) капітал	93731	93731	93731	0	0	0	0
Капітал у дооцінках	4276	4088	3901	-188	-187	-4,40	-4,57
Додатковий капітал	679067	679067	679067	0	0	0	0
Емісійний дохід	679067	679067	679067	0	0	0	0
Резервний капітал	468	468	0	0	-468	0	-100
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-486637	-437281	-318386	49356	118895	-10,14	-27,19
Інші резерви	1273	0	13628	-1273	13628	-100,00	100
Усього власний капітал	292178	340073	471941	47895	131868	16,39	38,78
Відстрочені податкові зобов’язання	939	897		-42	-897	-4,47	-100
Інші довгострокові зобов’язання	4320	2811	727	-1509	-2084	-34,93	-74,14
Страхові резерви, у тому числі:	370654	489150	448508	118496	-40642	31,97	-8,31
резерв збитків або резерв належних виплат	121915	164055	178838	42140	14783	34,57	9,01
резерв незароблених премій	248739	325095	269670	76356	-55425	30,70	-17,05
Усього довгострокових зобов’язань і забезпечень	375913	492858	449235	116945	-43623	31,11	-8,85
Поточна кредиторська заборгованість:							
за довгостроковими зобов'язаннями	4096	5116	2175	1020	-2941	24,90	-57,49
за товари, роботи, послуги	820	821	768	1	-53	0,12	-6,46
з бюджетом	4466	1948	3425	-2518	1477	-56,38	75,82
з оплати праці	3936	193	84	-3743	-109	-95,10	-56,48
за страховою діяльністю	22127	30698	27710	8571	-2988	38,74	-9,73
Поточні забезпечення	11751	14604	16326	2853	1722	24,28	11,79
Інші поточні зобов'язання	23	24	26	1	2	4,35	8,33
Усього поточних зобов’язань	47219	53404	50514	6185	-2890	13,10	-5,41

Джерело : побудовано та пораховано за даними [42,43,44]

У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, обсяг непокритого збитку зменшився на 27,19 % і склав 318396 тис. грн.

Загальний обсяг власного капіталу страхової компанії у 2021 році в порівнянні з 2020 роком зріс на 16,39 % або на 47895 тис. грн, що було спричинено зменшенням обсягу непокритого збитку. У 2022 році обсяг власного капіталу ПрАТ «СК «ПРОВІДНА» у порівнянні з 2020 роком зріс на 38,78 % або на 131867 тис. грн і склав 471941 тис. грн, що було спричинено значним зменшенням непокритого збитку та формування страховою компанією інших резервів (рисунок 2.4).

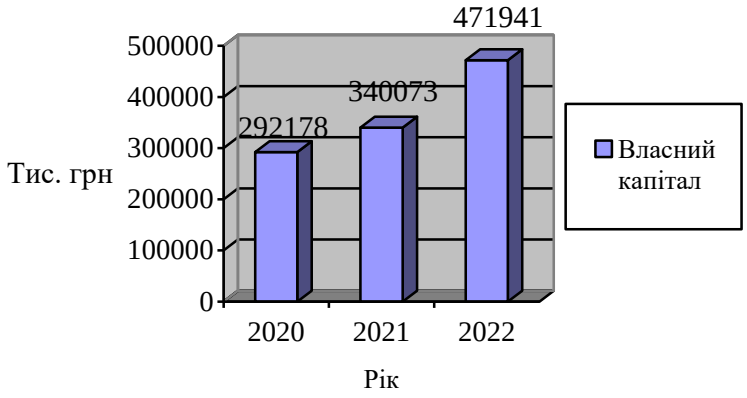

Рисунок 2.4 – Динаміка власного капіталу ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.7

Відстрочені податкові зобов’язання у 2021 році в порівнянні з 2020 роком зменшилися на 4,47 % або на 42 тис. грн і склали 897 тис. грн. У 2022 році обсяг відстрочених податкових активів страхової компанії становив 0 грн.

Інші довгострокові зобов’язання ПрАТ «СК «ПРОВІДНА» у 2021 році в порівнянні з 2020 роком зменшилися на 34,93 % або на 1509 тис. грн і склали 2811 тис. грн. У 2022 році в порівнянні з 2021 роком обсяг інших довгострокових зобов’язань зменшився на 74,14 % або на 2084 тис. грн і склав 727 тис. грн.

Страхові резерви ПрАТ «СК «ПРОВІДНА» у 2021 році в порівнянні з 2020 роком зросли на 31,97 % або на 118496 тис. грн і склали 489150 тис. грн. У

2022 році в порівнянні з 2021 роком обсяг страхових резервів зменшився на 8,31 % або на 40642 тис. грн і склав 448508 тис. грн (рисунок 2.5).

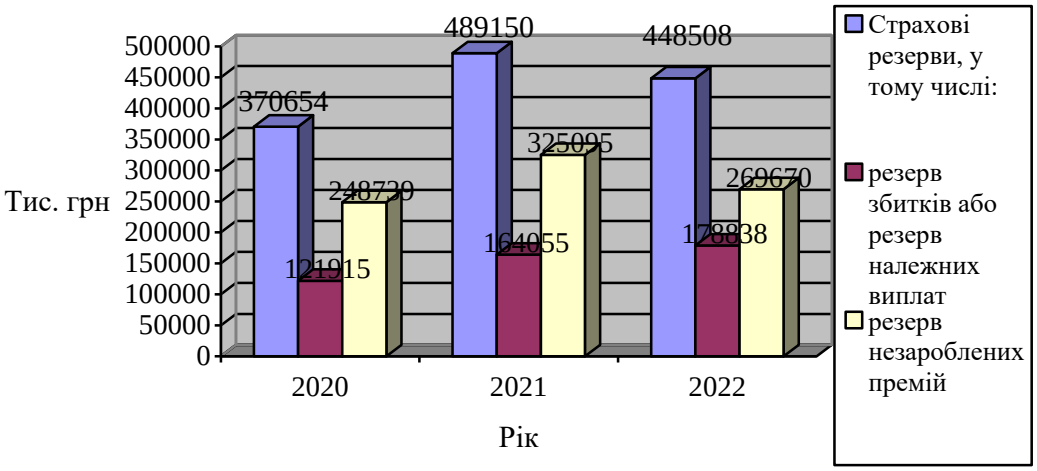

Рисунок 2.5 – Динаміка страхових резервів ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.7

Загальний обсяг довгострокових зобов'язань і забезпечень страховика у 2020 році в порівнянні з 2019 роком зріс на 31,11 % або на 116945 тис. грн і склав 492858 тис. грн. У 2021 році загальний обсяг довгострокових зобов'язань і забезпечень страхової компанії зменшився на 8,85 % або на 43623 тис. грн і склав 449235 тис. грн. (рисунок 2.6).

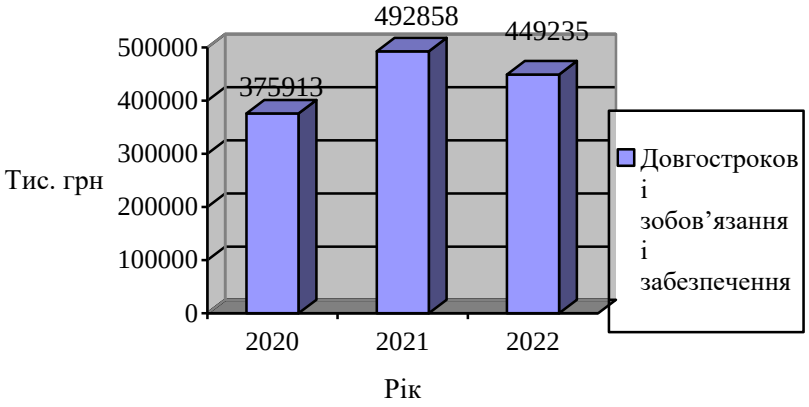

Рисунок 2.6 – Динаміка довгострокових зобов'язань і забезпечень ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.7

Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями ПрАТ «СК «ПРОВІДНА» у 2021 році у порівнянні з 2020 роком зросла на 24,9 % або на 1020 тис. грн і склала 5116 тис. грн, а у 2022 році в порівнянні з 2021 роком вона зменшилася на 57,49 % або на 2941 тис. грн і склала 2175 тис. грн.

Поточна кредиторська заборгованість страховика за товари, роботи, послуги у 2021 році у порівнянні з 2020 роком зросла на 0,12 % і склала 821 тис. грн, а у 2022 році в порівнянні з 2021 роком її обсяг зменшився на 6,46 % і склав 768 тис. грн.

Поточна кредиторська заборгованість страхової компанії за розрахунками з бюджетом у 2021 році у порівнянні з 2020 роком зменшилася на 56,38 % і склала 1948 тис. грн, а у 2022 році в порівнянні з 2021 роком її обсяг зріс на 75,82 % і склав 3425 тис. грн.

Поточна кредиторська заборгованість ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» за страховою діяльність у 2021 році у порівнянні з 2020 роком зросла на 38,74 % і склала 30698 тис. грн, а у 2022 році в порівнянні з 2021 роком її обсяг зменшився на 9,73 % і склав 27710 тис. грн (рисунок 2.7).

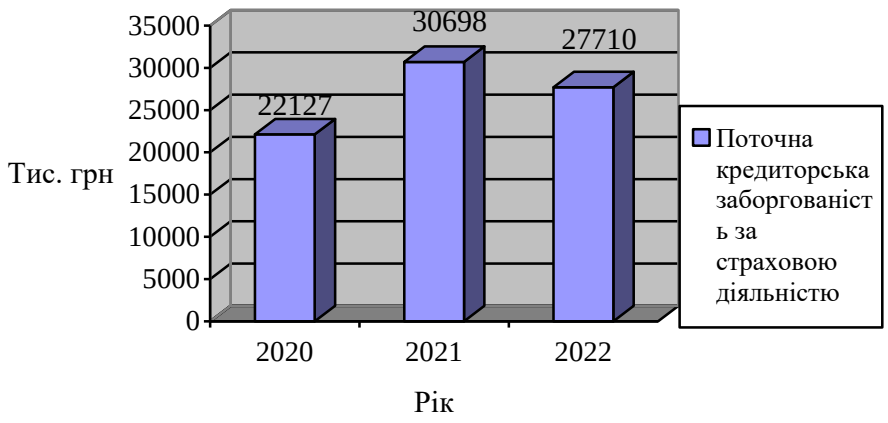

Рисунок 2.7 – Динаміка поточної кредиторської заборгованість за страховою діяльністю ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.7

Поточні забезпечення страхової компанії у 2020 році склали 11751 тис. грн. У 2021 році в порівнянні з 2020 роком їх обсяг зрісна 24,28 % або на 2853 тис. грн і склав 14604 тис. грн. У 2022 році в порівнянні з 2021 роком поточні забезпечення ПрАТ «СК «ПРОВІДНА» зросли на 11,79 % або на 1722 тис. грн і склали 16326 тис. грн.

Інші поточні зобов'язання ПрАТ «СК «ПРОВІДНА» у 2021 році в порівнянні з 2020 роком зросли на 4,35 % або на 1 тис. грн і склали 24 тис. грн, а у 2022 році, в порівняні з 2021 роком їх обсяг зріс на 8,33 % і склав 26 тис. грн.

В цілому, поточні зобов'язання ПрАТ «СК «ПРОВІДНА» у 2021 році в порівнянні з 2020 роком зросли на 13,1 % або на 6185 тис. грн і склали 53404 тис. грн. У 2022 році в порівнянні з 2021 роком поточні зобов'язання страхової компанії зменшилися на 5,41 % або на 2890 тис. грн і склали 50514 тис. грн (рисунок 2.8).

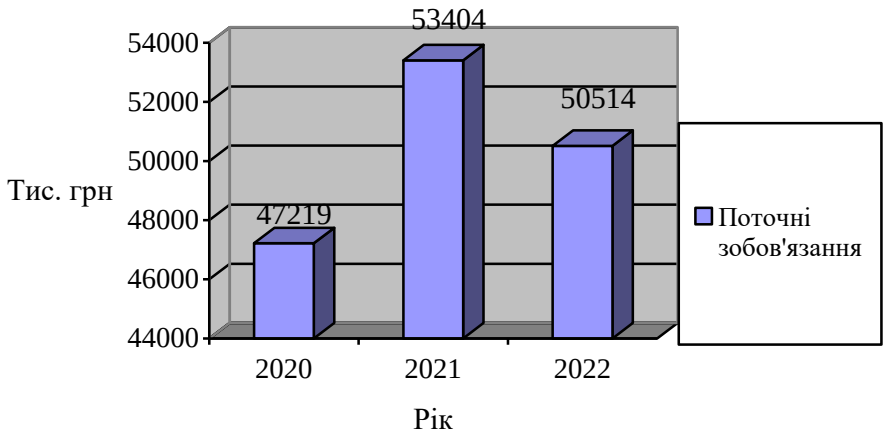

Рисунок 2.8 – Динаміка поточних зобов'язань ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.7

На основі аналізу фінансової звітності ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» у 2020-2022 роках відмітимо, що протягом аналізованого періоду страхова компанія була прибутковою, не зважаючи на нові виклики та ризики.

Так, у 2022 році обсяг прибутку, який одержала страхова компанія протягом року склав 132055 тис. грн, що на 174,64 % більше, ніж у 2021 році. У 2021 році обсяг прибутку, у порівнянні з 2020 роком зменшився на 48,77 % і склав 48083 тис. грн (рисунок 2.9)

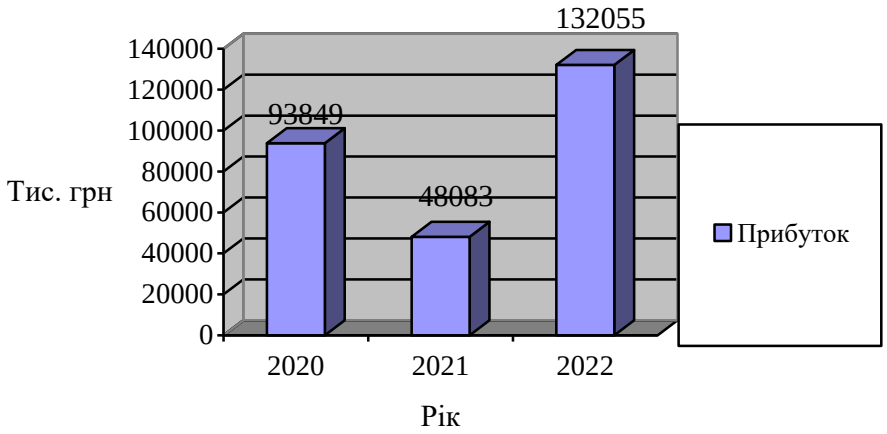

Рисунок 2.9 – Динаміка прибутку ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» у 2020-2022 роках

Таким чином, на основі проведеного аналізу відмітимо, що протягом 2020-2022 років ПрАТ «ПРОВІДНА» займала лідируючі позиції на вітчизняному страховому ринку та не зважаючи на нові виклики та загрози змогла зберегти високий рівень фінансової стійкості та рентабельності.

2.2 Напрями удосконалення страхових послуг у сфері автотранспортного страхування ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА»

Автотранспортне страхування в сучасних умовах господарювання є актуальним та важливим інструментом врегулювання збитків, які пов’язані із володінням та експлуатацією транспортних засобів фізичних та юридичних осіб. З кожним роком посилюється контроль, змінюються підходи до запобігання ризиків, які виникають в транспортному страхуванні. Зважаючи на

суттєве зростання кількості автомобілів, значну інтенсивність дорожнього руху, збільшення кількості аварій як на автошляхах України так і за її межами, зростання нещасних випадків, обсягів матеріальних втрат та кількості потерпілих породжують необхідність збалансування ринку автотранспортного страхування.

ПрАТ «СК «ПРОВІДНА» протягом аналізованого періоду займала лідируючі позиції та ринку страхування України та була активним учасником ринку автотранспортного страхування, членом Моторно (транспортного) страхового бюро України.

Проаналізуємо основні показники автотранспортного страхування ПрАТ «ПРОВІДНА» в розрізі видів страхування у 2020-2022 роках (таблиця 2.8).

Таблиця 2.8 − Динаміка основних показників автотранспортного страхування ПрАТ «СК «ПРОВІДНА» в розрізі видів страхування у 2020-2022 роках

Показник	Роки			Абсолютне відхилення(+,-)		Відносне відхилення, %	
	2020	2021	2022	2020 / 2019	2021 / 2020	2020 / 2019	2021 / 2020
КАСКО							
Страхові премії тис. грн	89739	104468	93782	14729	-10686	16,41	-10,23
Страхові виплати тис. грн	57181	63457	50064	6276	-13393	10,98	-21,11
Кількість укладених договорів, шт	53124	59861	53875	6737	-5986	12,68	-10,00
Міжнародна система автомобільного страхування «Зелена картка»							
Страхові премії тис. грн	7560	8190	12722	630	4532	8,33	55,34
Страхові виплати тис. грн	623	726	1069	103	343	16,53	47,25
Кількість укладених договорів, шт	35897	49183	62165	13286	12982	37,01	26,40
ОСЦПВ							
Страхові премії тис. грн	82570	89789	94772	7219	4983	8,74	5,55
Страхові виплати тис. грн	53009	53036	42919	27	-10117	0,05	-19,08
Кількість укладених договорів, шт	110687	136148	220651	25461	84503	23,00	62,07
Кількість електронних полісів, шт	29856	43168	111216	13312	68048	44,59	157,64

Джерело : побудовано та пораховано за даними [42,43,44]

Як свідчать дані таблиці 2.8 страхові премії ПрАТ « СК «ПРОВІДНА» за добровільним автотранспортних страхуванням, яке представлено страховими продуктами, які страхують корпус авто КАСКО у 2020 році склали 89739 тис. грн. У 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, обсяг страхових премії за системою КАСКО зріс на 16,41 % або на 14729 тис. грн і склав 104468 тис. грн. У 2022 році обсяг страхових премії зменшився на 10,23 % або на 10686 тис. грн у порівнянні з 2021 роком і склав 93783 тис. грн (рисунок 2.10).

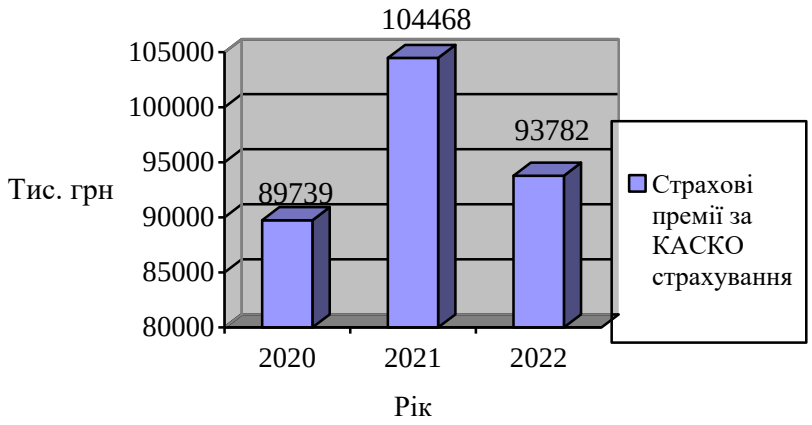

Рисунок 2.10 – Динаміка страхових премій за КАСКО страхуванням ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.8

Страхові виплати за системою КАСКО у 2020 році склали 57181 тис. грн. У 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, обсяг страхових виплат за системою КАСКО зріс на 10,98 % або на 6273 тис. грн і склав 63457 тис. грн. У 2022 році обсяг страхових виплат зменшився на 21,11 % або на 13393 тис. грн у порівнянні з 2021 роком і склав 50064 тис. грн (рисунок 2.11).

Кількість укладених договорів за системою КАСКО у 2020 році склали 53124 шт. У 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, обсяг укладених договорів за системою КАСКО зріс на 12,68 % або на 6737 шт. і склав 59861 шт. У 2022 їх кількість зменшилася на 10 % або на 5986 шт. у порівнянні з 2021 роком і склала 53875 шт.

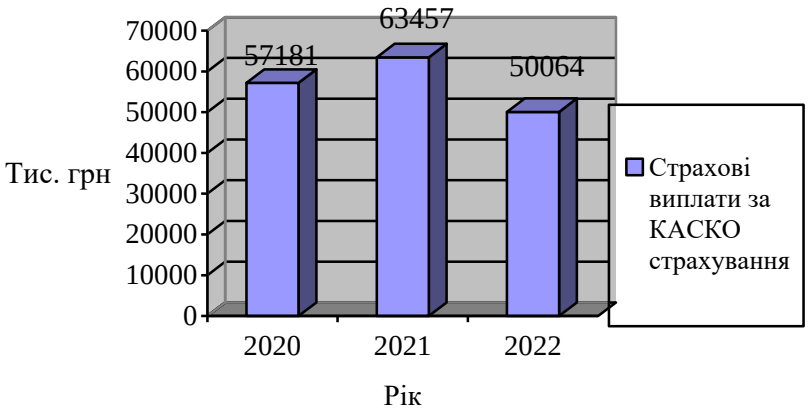

Рисунок 2.11 – Динаміка страхових виплат за КАСКО страхуванням ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.8

Обов'язкові види автотранспортного страхування, які протягом аналізованого періоду надавала ПрАТ «СК «ПРОВІДНА» представленні обов'язковим страхуванням цивільно-правові відповідальності власників наземних транспортних засобів та міжнародною системою автомобільного страхування «Зелена картка».

Як свідчать дані таблиці 2.8 страхові премії ПрАТ « СК «ПРОВІДНА» за обов'язковим видом автотранспортного страхуванням, яке представлено міжнародною системою автомобільного страхування «Зелена картка» у 2020 році склали 7560 тис. грн. У 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, обсяг страхових премії за системою «Зелена картка» зріс на 8,33 % або на 630 тис. грн і склав 8190 тис. грн. У 2022 році обсяг страхових премії зріс на 55,34 % або на 4532 тис. грн у порівнянні з 2021 роком і склав 12722 тис. грн (рисунок 2.12). Таке суттєве зростання обсягу страхових премій у 2022 році спричинено воєнними діями на території України та масовим виїздом громадян за кордон. А наявність полісу є обов'язковою передумовою для водіїв, які виїжджали за кордон на власному транспортному засобі до країн-членів Міжнародної системи. Крім того, значна зросли терміни перебування за кордом, а отже і вартість страхових полісів.

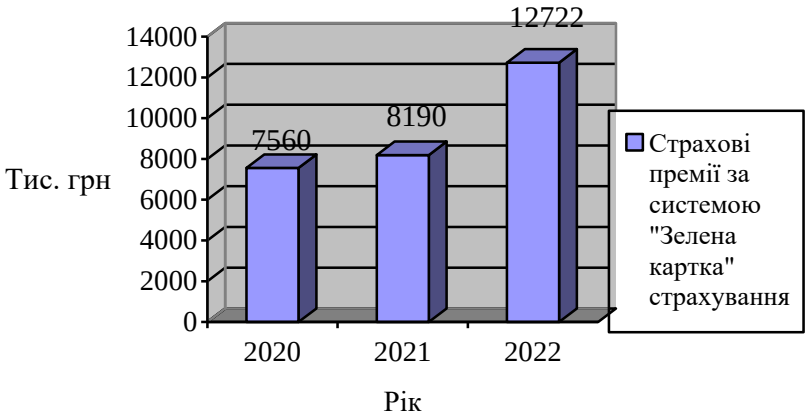

Рисунок 2.12 – Динаміка страхових премій за міжнародною системою страхування «Зелена картка» ПрАТ « СК «ПРОВІДНА» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.8

Страхові виплати за міжнародною системою страхування «Зелена картка» ПрАТ «СК «ПРОВІДНА» у 2020 році склали 623 тис. грн. У 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, обсяг страхових виплат за системою «Зелена картка» зріс на 16,53 % або на 103 тис. грн і склав 726 тис. грн. У 2022 році обсяг страхових виплат зріс на 47,25 % або на 343 тис. грн у порівнянні з 2021 роком і склав 1069 тис. грн (рисунок 2.14).

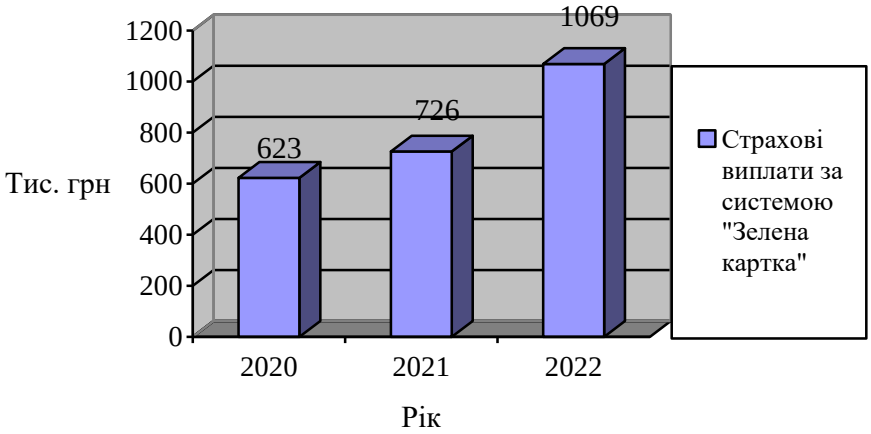

Рисунок 2.14 – Динаміка страхових виплат за міжнародною системою страхування «Зелена картка» ПрАТ « СК «ПРОВІДНА» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.8

Кількість укладених договорів за системою страхування «Зелена картка» у 2020 році склали 35897 шт. У 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, обсяг укладених договорів зріс на 37,01 % або на 13286 шт. і склав 49183 шт. У 2022 їх кількість зменшилася на 26,4 % або на 12982 шт. у порівнянні з 2021 роком і склала 62165 шт.

Як свідчать дані таблиці 2.8 страхові премії ПрАТ «СК «ПРОВІДНА» за ОСЦПВ у 2020 році склали 82570 тис. грн. У 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, обсяг страхових премії за системою обов'язкового страхування відповідальності власників наземних транспортних засобів зріс на 8,74 % або на 7219 тис. грн і склав 89789 тис. грн. У 2022 році обсяг страхових премії зріс на 5,55 % або на 4983 тис. грн у порівнянні з 2021 роком і склав 94772 тис. грн (рисунок 2.15).

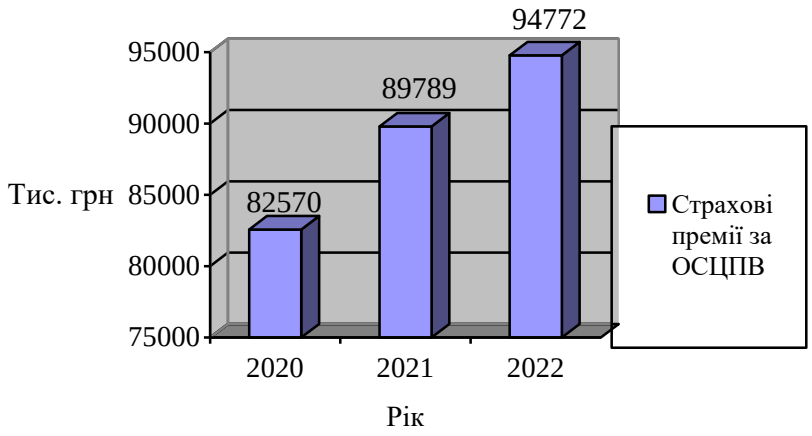

Рисунок 2.15 – Динаміка страхових премій за ОСЦПВ ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.8

Страхові виплати за системою ОСЦПВ у 2020 році склали 53009 тис. грн. У 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, обсяг страхових виплат за системою ОСЦПВ зріс на 0,05 % або на 27 тис. грн і склав 53036 тис. грн. У 2022 році обсяг страхових виплат зменшився на 19,08 % або на 10117 тис. грн у порівнянні з 2021 роком і склав 42919 тис. грн (рисунок 2.16).

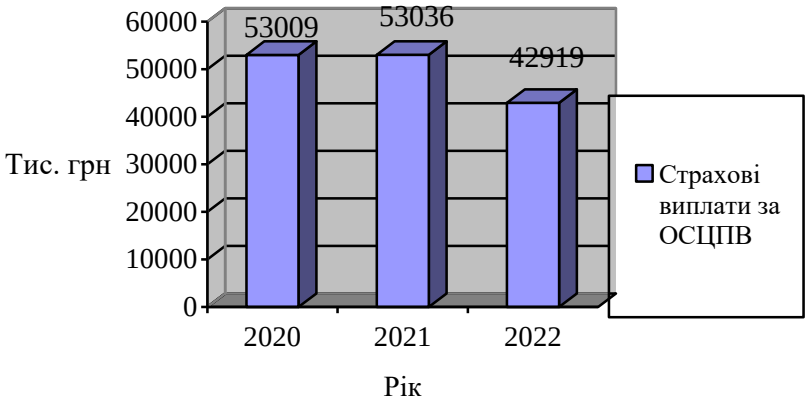

Рисунок 2.16 – Динаміка страхових виплат за ОСЦПВ ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.8

Кількість укладених договорів за системою ОСЦПВ у 2020 році склали 110687 шт. У 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, обсяг укладених договорів зріс на 23 % і склав 136148 шт. У 2022 їх кількість зросла на 67,2 % у порівнянні з 2021 роком і склала 220651 шт.

Рейтинги ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» в розрізі видів страхування у 2020-2022 роках наведені у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 –Рейтинг ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» в розрізі видів страхування у 2020-2022 роках

Вид страхування	Роки		
	2020	2021	2022
Каско	15	15	15
ОСЦВП	23	20	22
Зелена карта	15	14	12

Джерело: систематизовано автором на основі [12]

На основі проведених розрахунків відмітимо, що ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» протягом 2020-2022 років займала лідируючі позиції на ринку автотранспортного страхування. Проте, 24.03. 2023 року Національний банк України анулював ліцензії страховій компанії на провадження

господарської діяльності з надання фінансових послуг (окрім професійної діяльності на ринку цінних паперів) у зв'язку із не виконанням рішення Національного банку України про усунення порушень ліцензійних умов. Таким чином, страховій компанії було анульовано і ліцензії на здійснення автотранспортного страхування. ПрАТ «СК «ПРОВІДНА» втратила право укладати нові договори та вносити зміни до діючих договорів страхування, які призводять до збільшення зобов'язань страхової компанії перед клієнтами, але страхова компанія не звільняється від виконання зобов'язань згідно з укладеними (діючими) договорами автострахування.

Особливості врегулювання різних видів автотранспортного страхування ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» наведені у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10 – Особливості врегулювання різних видів автотранспортного страхування ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА»

Вид страхування	Особливості врегулювання страхових претензій
КАСКО	1. Страхові події, що відбулися не в зоні військових дій і не пов'язані із ними врегульовуються за стандартною процедурою. 2. Рекомендується оформляти ДТП за європротоколом. Якщо ДТП не буде оформлено – такі випадки будуть відпрацьовані в ліміті за опцією «Врегулювання без звернення до компетентних органів». У разі наявності причинно-наслідкового зв'язку між ДТП та бойовими діями – збитки не покриваються відповідно до умов договору страхування. 3. Несвоєчасне подання заяви на виплату або надання ТЗ на огляд з порушенням строків не буде причиною відмови у виплаті, якщо заява не містить ознак страхового шахрайства. 4. Проведення огляду ТЗ можливе лише у наступних містах: Дніпро, Мукачево, Івано-Франківськ, Полтава, Хмельницький, Черкаси. 5. У разі наявності простих пошкоджень - не більше трьох кузовних деталей, заявники самостійно робить фотофіксацію пошкоджень.
ОСЦПВ	1. Огляди ТЗ здійснюється лише у тих містах, де не ведуться бойові дії. 2. Якщо внаслідок події було завдано незначної шкоди (ушкоджено не більше трьох кузовних деталей, що не потребують заміни) та проведення огляду потерпілого ТЗ ускладнено, страхувальнику необхідно самостійно зробили фотофіксацію пошкоджень. 3. Рекомендується страхувальникам оформляти ДТП за європротоколом. Якщо ДТП не буде оформлено та у разі наявності причинно-наслідкового зв'язку між ДТП та бойовими діями – збитки не покриваються відповідно до умов договору страхування.
Опція «Технічна допомога в дорозі»	1. Регіональні Служби евакуаторів працюють кілька годин протягом світлового дня і лише у межах великих міст, де вони фізично перебувають і де не ведуться бойові дії. Між містами евакуація транспортних засобів не здійснюється.

Джерело: офіційний сайт страхової компанії

На основі проведеного аналізу стану ринку автотранспортного страхування протягом 2020-2021 років та діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» в даному сегменті страхового ринку виявлено ряд проблем, які стримують розвиток страхування транспортних засобів, а отже породжують необхідність реформування галузі.

Напрями удосконалення автотранспортного страхування в розрізі основних страхових продуктів наведені у таблиці 2.11.

Таблиця 2.11 – Напрями реформування автотранспортного страхування в розрізі основних страхових продуктів

Вид страхування	Напрями реформування
КАСКО	– диференціація страхових тарифів – підвищення доступності КАСКҐО страхування широкому колу споживачів – підвищення рівня страхової культури страхувальників – підвищення рівня якості страхових послуг – розширення можливостей застосування електронних технологій під час укладення та врегулювання договорів – підвищення рівня страхових виплат і довіри страхувальників – впровадження телематики в практичну діяльність страховиків
ОСЦПВ	– підвищення рівня ефективності захисту та інтересів постраждалих шляхом збільшення страхових виплат, – перехід на вільне ціноутворення на даним видом страхування, – розширення можливостей застосування електронних технологій під час укладення та врегулювання договорів ОСЦПВ – підвищення результативності діяльності МТСБУ та державного нагляду за його функціонуванням – повне скасування франшиз, здійснення виплати з ОСЦПВ в межах суми завданих збитків – виплати без урахування зносу, тобто незалежно від віку автомобіля компенсація збитків за будь-який транспортний засіб як за новий – скорочення термінів врегулювання збитків
Міжнародна система «Зелена карта»	– створення умови та розширення повноваження МТСБУ для виконання контрольно-розпорядчих функцій – запобігання фактам міжнародного шахрайства – підвищення рівня платоспроможності та капіталізації вітчизняних страховиків

Джерело: складено на основі [16, 22, 28]

Також варто відмітити, що з розвитком інформаційних технологій страхові компанії все активніше почали застосовувати інноваційні інструменти та розробляти страхові продукти із застосуванням інноваційних технологій. Для

впровадження інноваційних рішень страховикам необхідно автоматизувати власні бізнес процеси, впроваджувати цифрові технології при отриманні, зберіганні та обробці даних, формувати альтернативні канали збуту, використовувати сучасні маркетингові ідеї.

На сучасному етапі розвитку інноваційний характер найбільш притаманний саме автотранспортному виду страхування як одному із найтехнологічних видів страхування.

Продуктові інновації представлені переважно у добровільних видах майнового страхування, зокрема в КАСКО страхуванні. Крім традиційних ризиків, які включаються у договір страхування як то викрадення, пошкодження, знищення транспортних засобів тощо, страхові компанії додатково пропонують ряд послуг, до прикладу: евакуацію пошкодженого транспортного засобу; скорочення термінів опрацювання страхового випадку; спрощений перелік документів; технічну допомогу в дорозі; юридичний супровід; знижки за іншими видами транспортного страхування.

Сьогодні все більшої актуальності набуває страхова телематика, що дозволяє істотно знизити вартість страхових полісів для кожного конкретного водія. «Страхова телематика являє собою спеціальну систему моніторингу, яка забезпечує відстеження особливостей кермування конкретного водія. І якщо водій чітко дотримується правих дорожнього руху, то може отримати знижку під час оформлення чи пролонгації договору КАСКО» [7, с. 33].

Моніторинговий пристрій, який встановлений на автомобілі, спонукає водія до правильної та більш розумної їзди. Як наслідок, мінімізуються ризики виникнення ДТП, що у свою чергу сприяє зменшені кількості страхових виплат.

Власникам транспортних засобів під час укладення договору КАСКО монтують телематичний пристрій в салон автомобіля та встановлюють спеціальний додаток на мобільний телефон, що дозволяє водіям також відстежувати інформацією, яка передається до страхової компанії. На протязі місяця збирається інформація, яка характеризує якість водіння та оцінюється за

10 бальною шкалою. Після аналізу отриманої інформації клієнту повертається частина страхового внеску, сплаченого за поліс КАСКО.

Також на страховому ринку набуває популярності застосування спеціальних мобільних додатків, які допомагають визначити місцезнаходження транспортного засобу та його статус, ознайомитися з історією поїздок та отримати детальну інформацію про авто. Одним із таких додатків є Olympia Tracking, який розроблений власники супутникової системи Benish GUARD. Додаток максимально детально відображається пересування автомобіля, фіксує місце розташування, маршрут, швидкість.

Таким чином, застосування інноваційних продуктів та інструментів заохочують страхувальників укладати договори добровільного автотранспортного страхування та роблять обов’язкові види ще більш привабливішими. Страхові компанії швидко перебудовують власні бізнес процеси та максимально сприяють врахуванню індивідуальних потреб страхувальників.

Висновки

У першому розділі кваліфікаційної роботи досліджено теоретико-методичні та прикладні засади автотранспортного страхування. Проаналізовано погляди науковців на сутність поняття «автотранспортне страхування», визначено його економічний зміст, специфіку та структуру. Розглянуто особливості автотранспортного страхування у розрізі добровільної та обов'язкової форм. Визначено, що тісний взаємозв’язок між різними типами страхових продуктів та галузями страхування, а також видами транспортних засобів, вантажів як об’єктів страхових правовідносин передбачають необхідність здійснення класифікації автотранспортного страхування. Специфіка класифікації автотранспортного страхування визначається насамперед особливостями його теоретичного розуміння, а також і загальними властивостями страхування як специфічного виду фінансової діяльності.

Автотранспортне страхування як економічне поняття має складний, багатоаспектний характер, що пов’язане з такою категорією як ризик. В автострахуванні на ступінь ризику та його розміру впливають дві групи чинників, а саме: внутрішні та зовнішні. У роботі розглянуто методи до нормування ризику в галузі автотранспортного страхування.

У другому розділі кваліфікаційної роботи проаналізовано вітчизняний ринок автотранспортного страхування. Протягом аналізованого періоду відбулися суттєві зміні у структурі страхового ринку. Так, деякі види страхування, зокрема туристичне, авіаційне, майнове, вогневе, КАСКО, значно скоротилися, а інші види, зокрема, міжнародне страхування цивільної відповідальності власників наземних транспортних засобів «Зелена картка», ОСЦПВ мали тенденцію до зростання. У 2022 році кількість укладених договорів ОСЦПВ зменшилася на 20,4 % у порівнянні з аналогічним періодом 2021 року. Кількість договорів міжнародного страхування «Зелена картка», які набули чинності у 2020 році становила 595,9 тис шт. У 2021 році, в порівнянні

з 2020 роком їх кількість зросла на 28,4 % і склала 766,3 тис. шт, а у 2022 році, в порівнянні з 2021 роком, їх кількість зросла на 113,5 % і склала 1,6 млн шт.

Що стосується добровільного страхування автотранспортних засобів, то ситуація в секторі КАСКО дублює загальні тренди та тенденції на всьому страховому ринку. Це втрата платоспроможності фізичних та юридичних осіб і як наслідок падіння платоспроможного попиту з боку клієнтів, стагнація у суміжних сферах, зокрема скорочення автопродажів та кредитування, а також військові збитки. У структурі страхового портфеля обсяги страхування КАСКО у 2022 році скоротились на 30 %.

У роботі проаналізовано фінансово-господарську діяльність ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» за 2020-2022 роки. Визначено, що страхова компанія «ПРОВІДНА» функціонувала на вітчизняному страховому ринку з 1995 року. 99,999 % акцій страхової компанії належать IIC Ukraine B.V. (Нідерланди). ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» була однією із найбільших компаній, регіональна мережа якої складалася із 24 філій, 22 центрів клієнтського сервісу. Також страхова компанія мала власний Контакт-центр. Проте, 24.03. 2023 року Національний банк України анулював ліцензії страховій компанії на провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг (окрім професійної діяльності на ринку цінних паперів) у зв’язку із не виконанням рішення Національного банку України про усунення порушень ліцензійних умов. Таким чином, страховій компанії було анульовано і ліцензії на здійснення автотранспортного страхування. ПрАТ «СК «ПРОВІДНА» втратила право укладати нові договори та вносити зміни до діючих договорів страхування, які призводять до збільшення зобов’язань страхової компанії перед клієнтами, але страхова компанія не звільняється від виконання зобов’язань згідно з укладеними (діючими) договорами автострахування.

Не зважаю на складні умови функціонування протягом аналізованого періоду активи страхової компанії мали тенденцію до зростання. Так, загальний обсяг активів ПрАТ «ПРОВІДНА» у 2021 році становили 886335 тис. грн, що на 23,91 % або на 171025 тис. грн більше, ніж у 2020 році. У 2022 році їх обсяг

склав 971690 тис. грн, що на 9,63 % або на 85355 тис. грн більше, ніж у 2021 році. Загальний обсяг власного капіталу страхової компанії у 2021 році в порівнянні з 2020 роком зріс на 16,39 % або на 47895 тис. грн, що було спричинено зменшенням обсягу непокритого збитку. У 2022 році обсяг власного капіталу ПрАТ «СК «ПРОВІДНА» у порівнянні з 2020 роком зріс на 38,78 % або на 131867 тис. грн і склав 471941 тис. грн, що було спричинено значним зменшенням непокритого збитку та формування страховою компанією інших резервів

Страхові резерви ПрАТ «СК «ПРОВІДНА» у 2021 році в порівнянні з 2020 роком зросли на 31,97 % або на 118496 тис. грн і склали 489150 тис. грн. У 2022 році в порівнянні з 2021 роком обсяг страхових резервів зменшився на 8,31 % або на 40642 тис. грн і склав 448508 тис. грн

На основі аналізу фінансової звітності ПрАТ «Страхова компанія «ПРОВІДНА» у 2020-2022 роках відмітимо, що протягом аналізованого періоду страхова компанія була прибутковою, не зважаючи на нові виклики та ризики. Так, у 2022 році обсяг прибутку, який одержала страхова компанія протягом року склав 132055 тис. грн, що на 174,64 % більше, ніж у 2021 році. У 2021 році обсяг прибутку, у порівнянні з 2020 роком зменшився на 48,77 % і склав 48083 тис. грн

ПрАТ «СК «ПРОВІДНА» протягом аналізованого періоду займала лідируючі позиції та ринку страхування України та була активним учасником ринку автотранспортного страхування, членом Моторно (транспортного) страхового бюро України. Страхові премії ПрАТ « СК «Провідна» за добровільним автотранспортних страхуванням, яке представлено страховими продуктами, які страхують корпус авто КАСКО у 2020 році склали 89739 тис. грн. У 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, обсяг страхових премії за системою КАСКО зріс на 16,41 % або на 14729 тис. грн і склав 104468 тис. грн. У 2022 році обсяг страхових премії зменшився на 10,23 % або на 10686 тис. грн у порівнянні з 2021 роком і склав 93783 тис. грн. Страхові премії ПрАТ « СК «Провідна» за обов'язковим видом автотранспортного страхуванням, яке представлено міжнародною системою автомобільного страхування «Зелена

картка» у 2020 році склали 7560 тис. грн. У 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, обсяг страхових премії за системою «Зелена картка» зріс на 8,33 % або на 630 тис. грн і склав 8190 тис. грн. У 2022 році обсяг страхових премії зріс на 55,34 % або на 4532 тис. грн у порівнянні з 2021 роком і склав 12722 тис. грн. Таке суттєве зростання обсягу страхових премій у 2022 році спричинено воєнними діями на території України та масовим виїздом громадян за кордон. А наявність полісу є обов'язковою передумовою для водіїв, які виїжджали за кордон на власному транспортному засобі до країн-членів Міжнародної системи. Крім того, значна зросли терміни перебування за кордом, а отже і вартість страхових полісів.

Страхові премії ПрАТ «СК «Провідна» за ОСЦПВ у 2020 році склали 82570 тис. грн. У 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, обсяг страхових премії за системою обов'язкового страхування відповідальності власників наземних транспортних засобів зріс на 8,74 % або на 7219 тис. грн і склав 89789 тис. грн. У 2022 році обсяг страхових премії зріс на 5,55 % або на 4983 тис. грн у порівнянні з 2021 роком і склав 94772 тис. грн.

У роботі розглянуто особливості врегулювання різних видів автотранспортного страхування ПрАТ «Страхова компанія «Провідна» у період воєнного стану та визначено напрями реформування автотранспортного страхування в розрізі основних страхових продуктів.

Список використаних джерел

1. Бабенко-Левада В. Г. Проблеми та напрямки розвитку страхування автотранспортних засобів в Україні / В. Г. Бабенко-Левада, А. В. Удовіченко // Ефективна економіка. – 2018. – № 10. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua.

2. Беспалова А. Г. КАСКО на страховому ринку України: оцінка привабливості споживачем / А.Г. Беспалова // Фінанси, облік, банки. – 2018. – № 1. – С. 19–29

3. Бовсуновська Г. С. Напрями вдосконалення фінансової політики розвитку автотранспортного страхування / Г. С. Бовсуновська // Економічний простір: збірник наукових праць. 2015. – № 102. – С. 103-112.

4. Бовсуновська Г. С. Основні тенденції розвитку ринку автотранспортного страхування / Г. С. Бовсуновська // Вісник Української академії банківської справи. – 2013. – №2(35). – С. 94-99

5. Бовсуновська Г. С. Теоретичні засади розвитку автотранспортного страхування / Г. С. Бовсуновська // Економічний аналіз. – 2013. – Том. 13. – С. 135-140.

6. Вендера А. Автотранспортне страхування: теоретичний аспект / А. Вендера, Л. Матвійчук // Матеріали всеукраїнського економічного студентського форуму присвяченого 50-річчю Факультету економіки і управління Хмельницького національного університету. – Хмельницький, 2023

7. Временко Л. В. Сучасний стан ринку автотранспортного страхування в Україні / Л. В. Временко, О. В. Шаталов // Молодий вчений. – 2017. – №3. – С. 604-606.

8. Говорушко Т. А. Страхові послуги: навч. посіб. / Т.А. Говорушко. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 400 с.

9. Гончаренко І. Г. Загрози та перспективи розвитку страхових компаній України у період пандемії COVID-19 / І.Г. Гончаренко, Н.В. Дудченко //

Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2021. – № 3 (120).– С. 108–113.

10. Дема Д. І. Страхові послуги: навч. посіб./ Д.І. Дема. – Житомир: ЖНАЕУ, 2010. – 350 с.

11. Дума В.В. Страхова діяльність в умовах російської агресії: правові підстави й практичні перспективи / В.В. Дума // Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». – 2022. – № 2(63). – С. 160-166

12. Журнал про страхування «Форіншурер». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://forinsurer.com

13. Закон України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 01.07.2004 року № 1961-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1961-15

14. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 року № 85/96-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/85/96-%D0%B2%D1%80

15. Золотарьова О. В. Особливості управління ризиками транспортного страхування / О.В. Золотарьова, Т. М. Нікітіна, М. Ю. Марченко // Економіка та держава. – 2014. – № 2. – С. 61-64.

16. Золотарьова О.В. Транспортне страхування: реалії та пріоритети розвитку в Україні / О.В. Золотарьова // Економіка і суспільство. – 2018. – № 18. – С. 763-775

17. Кравчук Г. В. Проблеми і перспективи розвитку ринку страхування автотранспортних засобів в Україні / Г. В. Кравчук, Д. А. Курач, Т. В. Савченко. // Вісник ЖДТУ. – 2016. – №1. – С. 178-184

18. Кривошлик Т.Д. Оцінка вартості життя як чинник розвитку страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів / Т.Д. Кривошлик // Інвестиції: практика та досвід. 2018. – №23. – С. 17-22

19. Кухаренок М. Труднощі та успіхи ринку ОСЦПВ: досвід європейських країн / М. Кухаренок // Фінансові послуги. – 2017. – С. 44–48

20. Лібіх К. О. Вдосконалення законодавчого забезпечення страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів в Україні відповідно до норм міжнародного права / К. О. Лібіх // Вісник Київського Національного університету ім. Т. Г. Шевченка. Серія Економіка. – 2009. – № 113/114. – С. 96-99

21. Лібіх К. О. Роль держави у розвитку обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів та забезпеченні повноправного членства України в міжнародній системі страхування «зелена картка» / К. О. Лібіх // Вісник Київського Національного університету ім. Т. Г. Шевченка. Серія Економіка. – 2009. – № 105. – С. 44-46.

22. Никифорак В.М. Умови і порядок реалізації завдань міжнародної системи страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів «Зелена карта»/ В.М. Никифорак // Підприємництво, господарство і право. – 2019. – №12. – С.51-55.

23. Офіційний сайт Моторно (транспортного) страхового бюро України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mtsbu.ua/ua/

24. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/

25. Пікус Р. Інноваційний розвиток страхової діяльності як основа підвищення її ефективності / Р. Пікус, В Заколодяжний // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Економіка. – 2015. – Випуск 3. – С. 72–80.

26. Попович Д. В. Проблеми та перспективи розвитку ринку автотранспортного страхування в Україні / Д. В. Попович, О. О. Браточенко, І. Й. Врубель // Молодий вчений. – 2018. – № 10(2). – С. 864-867.

27. Приказюк Н. Нові вектори розвитку автотранспортного страхування в Україні / Н. Приказюк, Т. Моташко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2015. – Вип. 3. – С. 37-47.

28. Проєкт Закону України «Про обов’язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від

22.12.2022 № 8300. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1589874

29. Ризики у транспортних процесах : навч. посібник / І. О. Ткаченко; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 114 с.

30. Салайчук О. Інноваційні технології в автотранспортному страхуванні / О. Салайчук // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2017. – № 4. – С. 124–138.

31. Семенчук І. А. Система «зелена картка» як інструмент захисту відповідальності громадян / І. А. Семенчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. – 2016. – Вип. 16(3). – С. 123-127.

32. Слобода Л. Я. Сучасні тенденції та особливості розвитку ринку автотранспортного страхування в Україні / Л.Я. Слобода, З.М. Руденко // Бізнес Інформ. – 2021. – №3. – С. 170–178.

33. Смоленюк Р. Фінансові аспекти страхування відповідальності власників наземних транспортних засобів в Україні / Р. Смоленюк //Світ фінансів. – 2015. - №2 (7). – С.140–144.

34. Соловей Н. В. Сучасний стан розвитку ринку автотранспортного страхування/ Н.В. Соловей, А.А. Желіба // Міжнародний науковий журнал «ОСВІТА І НАУКА». – 2019. – Випуск 2(27). – С.217-221

35. Страхові послуги: [підручник] / [С.С. Осадець, Т.М. Артюх, О.О. Гаманкова та ін.]; Кер. авт. кол. й наук. ред. проф. Осадець С.С. і доц. Артюх Т.М. – К.: КНЕУ, 2007. – 464 с.

36. Страхові послуги: [підручник]: у 2 ч. / [Базилевич В.Д., Пікус Р.В., Приказюк Н.В., Моташко Т.П. та ін.]; за ред. В.Д. Базилевича. – Ч. 2 – К.: Логос, 2014. – 544 с.

37. Ткаченко Н. В. Аналіз сучасного ринку добровільного страхування автотранспортних засобів в Україні / Н. В. Ткаченко, С. О. Криниця // Фінансовий простір. – 2013. – № 4. – С. 170-175.

38. Толстенко О. Сучасне обґрунтування та визначення ризику в автотранспортному страхуванні / О. Толстенко // Світ фінансів. – 2009. – № 4. – С. 198-202.

39. Третяк Д. Д. Інноваційні технології в автотранспортному страхуванні / Д.Д. Третяк, Я.С. Поруба // Інвестиції: практика та досвід. – 2019. – № 1. – С. 30–36.

40. Федорович І. М. Проблеми та перспективи розвитку автострахування в Україні / І. М. Федорович // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. – 2019. – Вип. 39. – С. 79-85.

41. Фисун В.І. Страхування: навч. посіб. / В.І. Фисун, Г.М. Ярова. К.: Центр учбової літератури, 2011. – 232 с.

42. Фінансова звітність ПрАТ «ПРОВІДНА» за 2020 рік [Електронний ресурс] / Офіційний сайт ПрАТ «ПРОВІДНА». – Режим доступу : https://providna.ua/info/richna-finansova-zvitnist

43. Фінансова звітність ПрАТ «ПРОВІДНА» за 2021 рік [Електронний ресурс] / Офіційний сайт ПрАТ «ПРОВІДНА». – Режим доступу : https://providna.ua/info/richna-finansova-zvitnist

44. Фінансова звітність ПрАТ «ПРОВІДНА» за 2022 рік [Електронний ресурс] / Офіційний сайт ПрАТ «ПРОВІДНА». – Режим доступу : https://providna.ua/info/richna-finansova-zvitnist

45. Фролов С.М. Ринок страхування наземного транспорту: проблеми та перспективи розвитку (2016-2018р.р.) / С.М. Фролов, А.В. Стасюк // Інфораструктура ринку. – 2019. –Вип. 31. – С.391-395

46. Яворська Т.В. Страхові послуги: [навчальний посібник] / Т.В. Яворська. – К.: Знання, 2008. – 350 с.

Додатки